

Anni Virtanen

OSAKESIJOITTAMINEN JA GLOBAALIT TALOUDEN UHAT

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma
Toukokuu 2022**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Toukokuu 2022	Tekijä/tekijät Anni Virtanen
Koulutusohjelma Liiketalous		
Työn nimi OSAKESIJOITTAMINEN JA GLOBAALIT TALOUDEN UHAT		
Työn ohjaaja Janne Peltoniemi		Sivumäärä 32
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten erilaiset globaalit talouden uhat, kuten esimerkiksi pandemiat, ilmastonmuutos ja kauppasodat vaikuttavat osakesijoittamiseen. Päämääränä oli selvittää, kuinka paljon erilaiset maailmanlaajuiset taloudelliset uhat muuttavat sekä vaikuttavat osakesijoittamisen trendeihin, vai vaikuttavatko ollenkaan.</p> <p>Työssä käytiin aluksi läpi osakesijoittamista ja sen perusteita. Globaaleista taloudellisista uhista opinnäytetyössä käsiteltiin Kiinan ja Yhdysvaltojen välistä kauppasotaa, Brexitin vaikutusta, ilmastonmuutosta, Covid19-viruksen aiheuttamaa pandemiaa sekä yleistä talouden kasvun hidastumista Euroopassa. Työssä tutkittiin myös, miten kullin merkitys sijoituskohteena on muuttunut viimeisten vuosien aikana, ja miten maailmanlaajuiset taloudelliset uhat vaikuttavat kultaan sijoittamiseen.</p> <p>Lopuksi käsiteltiin muutamaa erilaista taloudellista uhkaa, ja niiden spekuloin niiden vaikutusta osakesijoittamiseen. Näiksi uhiksi valikoitui osakemarkkinoiden ylikuumeneminen, Euroopan ja Yhdysvaltojen keskuspankkien talouden elvytystoimet ja stagflaatio. Pohdin myös eri asiantuntijoiden lausuntojen avulla, ovatko matalat korot taloudelle ja sijoittamiselle uhka vai mahdollisuus.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin lukemalla ja tutkimalla laaja-alaisesti niin kotimaisia kuin maailman johtavimpia sijoittamiseen keskittyviä julkaisuja. Työssä saatiin selville, miten nopeasti osakekurssit palautuivat ennalleen esimerkiksi suurten pandemioiden alun jälkeen ennusteista huolimatta, mikä on yllättänyt sijoittamista tutkineita ihmisiä. Eri sijoittamisen asiantuntijoiden artikkeleita tutkineena pystyn toteamaan, että matalat korot houkuttelevat osakesijoittamaan, osakesijoittajat ovat tottuneet keskuspankkien tekemään talouden elvytykseen ja tämä on mahdollistanut osaltaan osakemarkkinoiden ylikuumentumisen.</p>		
Asiasanat Osakesijoittaminen, kulta		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date May 2022	Author Anni Virtanen
Degree programme Business Administration		
Name of thesis EQUITY INVESTMENT AND GLOBAL ECONOMIC THREATS		
Supervisor Janne Peltoniemi		Pages 32
<p>The purpose of this thesis was to find out how various global economic threats, such as pandemics, climate change and trade wars, affect equity investment. The goal was to find out how much different global economic threats are changing and affecting equity investment trends, or whether they are affecting at all.</p> <p>The work initially covered equity investment and its basics. Of the global economic threats, the thesis addressed the trade war between China and the United States, the impact of Brexit, climate change, the pandemic caused by the Covid19 virus, and the general slowdown in the economic growth in Europe. The thesis also examined how the importance of gold as an investment target has changed in recent years, and how global economic threats affect to gold investments.</p> <p>Finally, I process a few different economic threats and speculated on their impact on equity investments. These threats were overheating of stock markets, stimulus measures by European and US central banks and stagflation. I also considered, based on the opinions of various experts, whether low interest rates are a threat or an opportunity for the economy and for investment.</p> <p>The thesis was implemented by reading and researching extensively both domestic and the world's leading investment-focused publications. The work found out how quickly stock prices recovered after the start of major pandemics, despite predictions, which has surprised people who studied investing. Having studied articles by various investment experts, I can say that low interest rates encourage people to invest in equities, that equity investors are used to the economic stimulus provided by central banks and that this has contributed to the overheating of equity markets.</p>		
Key words Stock investment, gold		

KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY

HUOLTOSUHDE

Kuvaa lasten ja vanhuseläkeikäisten määrän suhdetta työikäisen väestön määrään.

IT-KUPLA

Tietotekniikan alan 1990-luvun lopulla tapahtunutta taloudellista yliarvostamisesta ja sitä seurannutta romahdus.

JOHDANNAINEN

Rahoitusinstrumentti, jonka arvo perustuu jonkin toisen arvopaperin arvoon, kuten esimerkiksi indeksiin, raaka-aineeseen tai valuuttaan.

KANSANTALOUS

Yritysten, yksilöiden ja julkisen sektorin, eli valtion ja kuntien taloutta.

KUPLA/TALOUSKUPLA

Tuotteen hinta kasvaa keinottelun seurauksena niin korkeaksi, ettei se ole enää suhteessa sen reaaliarvoon.

LIIKKEESEENLASKIJA

Taho, jolla on lain mukaan oikeus laskea liikkeelle eli kaupankäynnin kohteeksi arvopapereita, kuten osakkeita tai joukkovelkakirjoja.

LIKVIDITEETTI

Kuvaa maksukykyä tai maksuvalmiutta.

TULONSIIRTO

Tarkoittaa tulojen siirtoa tulonsaajalta toiselle. Tulonsiirtoja ovat esimerkiksi eläkkeet, opintotuet ja lapsilisät.

VELKAKIRJA

Kirjallinen sopimus, jossa velallinen tunnustaa saaneensa velkakirjassa mainitun velan lainaksi velkakirjaan kirjatulta lainanantajalta.

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELY
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 OSAKESIJOITTAMINEN	2
2.1 Osakesijoittaminen ja pörssi	2
2.2 Maailmalla arvostetut sijoittajat	3
2.2.1 Warren Buffett	3
2.2.2 Benjamin Graham.....	5
2.2.3 George Soros.....	6
3 GLOBAALIT TALOUDEN UHAT	8
3.1 Kiinan ja Yhdysvaltojen välinen kauppasota.....	8
3.2 Brexit	10
3.3 Ilmastonmuutos	11
3.4 COVID-19-pandemia.....	12
3.5 Talouskasvun hidastuminen Euroopassa.....	13
4 KULTA SIJOITUSKOHTEENA	15
4.1 Kullan käyttö maksuvälineenä.....	15
4.2 Kultaan sijoittaminen	17
4.2.1 Pörssilistatut indeksituotteet	17
4.2.2 Fyysinen kulta.....	18
4.3 Kullan markkina-arvonkehitys.....	19
5 TALOUDEN UHKIEN VAIKUTUS OSAKESIJOITTAMISEEN JA SEN TRENDIIN.....	21
5.1 Osakemarkkinoiden ylikuumeneminen - kupla	21
5.2 Euroopan ja Yhdysvaltojen keskuspankkien talouden elvytys	22
5.3 Stagflaatio	24
5.4 Matalat korot - uhka vai mahdollisuus	24
6 POHDINTAA	26
LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia erilaisten maailmanlaajuisten uhkien vaikutusta osakesijoittamiseen ja osakesijoittajiin. Rajasin työssä käsiteltävät taloudelliset uhat sen perusteella, miten saadaan mahdollisimman erilaisia uhkia käsiteltyä ja siten nähtäisiin näiden erilaiset vaikutukset osakesijoittamiseen ja maailmantalouteen. Tämän perusteella valitsin tutkittaviksi aiheiksi Yhdysvaltojen ja Kiinan välisen kauppasodan, Iso-Britannian EU:sta eroamisen eli Brexitin, ilmastonmuutoksen, Covid19-pandemian sekä yleisen talouskasvun hidastumisen Euroopassa.

Opinnäytetyössä käsitelen aluksi osakesijoittamista ja sen perusteita, jotta lukija ymmärtää mitä asioita osakesijoittamisessa seurataan, ja mitä osakesijoittamisessa tulee ottaa huomioon. Perusteiden jälkeen käsitelen jokaista edellä mainitsemaani uhkaa erikseen ja käyn läpi niiden vaikutuksia maailmantalouteen. Halusin työssä ottaa huomioon myös kultaan sijoittamisen, sen suosion erilaisissa talouden tilanteissa, sekä käydä läpi, miten kullan arvo kestää taloudelliset muutokset yleensä hyvin, minkä takia monet sijoittajat luottavatkin kultaan sijoituskohteena. Tutkin työtä varten useita kansainvälisesti arvostettuja sijoittamisen julkaisuja, mainittavimpina yhdysvaltalainen talouslehti Forbes, Iso-Britanniasta talouslehti The Economist, sekä kotimaiset julkaisut, kuten Arvopaperi ja Kauppalehti.

Opinnäytetyön päämääränä oli saada lopulta vastauksia seuraaviin kysymyksiin: kuten; miten osakesijoittajat reagoivat näihin työssäni käsiteltäviin globaaleihin talouden uhkiin? Miten maailmantalouden muutokset näkyvät pörssissä? Kuinka nopeasti kurssit toipuvat talouden uhkia koskevan uutisoinnin jälkeen? Siirtävätkö osakesijoittajat sijoituksensa kokonaan pois, vai muuttavatko he sijoituskohteitaan turvallisemmiksi?

Huomasimme vuonna 2020, miten Covid19-pandemian laajennettua koskemaan koko maailmaa useat sijoittamisen asiantuntijat arvoivat pandemian näkyvän maailmanlaajuisesti sijoittamisessa ja pörssissä pitkään. Tämän takia monet saivat yllättyä, kuinka nopeasti pörssikurssit palautuivat samalle tasolle kuin ennen pandemiaa. Tämä kertoo hyvin sen, miten sijoittamisessa ei voi ikinä täysin ennustaa miten suuri joukko ihmisiä reagoi, ja siksi talouden uhkien vaikutukset ovat huomattavasti helpompi tutkia jälkikäteen ja miettiä sitä, mikä on mahdollisesti aiheuttanut ennusteista täysin päinvastaisen reaktion.

2 OSAKESIJOITTAMINEN

Tässä luvussa käsittelen osakesijoittamista ja sen periaatteita. Kertaan pörssin toimimistapaa ja minkälaisia yrityksiä voi pörssissä olla. Kerron, miten voi sijoittaa osakkeisiin ja mistä osingot koostuvat. Perehdyn hieman tarkemmin kolmen maailmalla tunnetun sijoittajan sijoitusstrategioihin. Miten he ovat hyödyntäneet maailman muuttuneita tilanteita tehdessään sijoituksiaan, vai ovatko he turvautuneet hyväksi toteamaansa malliin muuttamatta sitä vuosien varrella.

2.1 Osakesijoittaminen ja pörssi

Osake on osuus yhtiöstä, joka on listautunut pörssiin. Tänä digitaalisena aikakautena osaketta kutsutaan myös arvo-osuuksiksi, joita säilytetään niihin räätälöidyillä arvo-osuustileillä. Osakkeen avulla yritys saa koottua pääomaa omalle toiminnalleen. Lisärahoituksen saamiseksi yrityksille tulee kustannustehokkaammaksi järjestää osakeanti kuin, että yritys ottaisi lainaa pankista. Osakkeet ovat aina arvoltaan samansuuruiset. Mitä enemmän osakkeita ostaa, sitä isomman osuuden yhtiöstä omistaa. Osakkeilla saamallaan pääomalla yrityksen on mahdollista esimerkiksi maksaa velkojaan tai tehdä yritystoiminnan kannalta merkittäviä hankintoja. (Hämäläinen 2003, 25–26.)

Osakkeen myyminen ja ostaminen tapahtuvat pörssissä. Pörssissä tapahtuvista ostoista tai myynneistä ei mene rahaa yhtiölle, vaan rahaliikenne tapahtuu osakkeen ostajan ja myyjän välillä. Pörssissä noteeratut osakeyhtiöt ovat kaikki julkisia. On myös olemassa yksityisiä osakeyhtiöitä, nämä on mahdollista erottaa julkisen osakeyhtiön perästä löytyvästä lyhenteestä Oyj. Pörssikaupan käynti on nykypäivänä helppoa. Netin välityksellä näkee reaaliaikaisesti, mitä osakkeista ollaan milloinkin valmiita maksamaan, ja millä hinnalla osakkeet ovat myynnissä. (Hämäläinen 2003, 26–27.)

Osakesijoittaminen on sijoittamista pörssiin listautuneisiin osakeyhtiöihin. Osakeyhtiön osakepääoma muodostuu omistajien yhtiöön sijoittamista varoista. Yhtiön koko osakepääoma jakautuu osakkeisiin, jotka ovat arvoltaan yhtä suuria. Käytännössä siis ostamalla pörssiosakkeen, ostat osuuden pörssiyhtiöstä. Osakkeista käydään kauppaa pörssissä läpinäkyvästi toisten sijoittajien kesken. Pörssissä yhtiöt voivat laskea liikkeelle lisää yrityksen osakkeita, jolloin yritys saa sijoittajilta toimintaansa varten tarvitsemansa pääoman velkapääoman sijasta. Osakkeenomistajalla on taloudellisten oikeuksien lisäksi oikeus osallistua yhtiökokoukseen ja sen myötä olla vaikuttamassa yhtiön asioihin. Yhtiökokouksissa

suurimmat osakkeenomistajat saavat olla päättämässä ehdokkaista yhtiön hallitukseen. (Saario 2020, 19–20.)

Osakeyhtiöt ovat pääsääntöisesti vakavaraisia, pitkään alalla toimineita yhtiöitä. Tästäkin huolimatta osakesijoitus on aina riski ja tuotto epävarmaa, koska yritysten toimintaan liittyy aina riskejä. Pitkällä aikavälillä saatu keskimääräinen tuotto osakesijoituksella on usein muita sijoituskohteita korkeampi. Osakeyhtiöt jakavat vuosittain sijoittajilleen yhtiön vapaasta omasta pääomasta voitto-osuuden. Tätä kutsutaan osingonjaksi. Osingonjako on mahdollista tehdä ainoastaan yhtiön voitonjakokelpoisten varojen määrästä eli edellä mainitusta vapaasta omasta pääomasta. (Nasdaq 2017, 35.)

Yhtiökokous päättää osingonjaosta, ja kuten edellisessä kappaleessa on mainittu, on osingonjako mahdollista tehdä vain yrityksen voitto-osuudesta. Yhtiökokouksessa voidaan vapaasti päättää jaettavan osingon suuruus osakkeiden omistajille. Yhtiö voi periaatteessa jakaa koko voitto-osuuden osinkoina näin halutessaan, mutta tätä harvoin tapahtuu. Usein yhtiöt käyttävät osan voitto-osuudesta liiketoiminnan kehittämiseen. Liiketoiminnan kehittäminen voi pitää sisällään esimerkiksi uusien tehtaiden rakentamista, tuotteiden mainostamista tai yhtiön laajentamista ostamalla muita pienempiä yrityksiä. (Hämäläinen 2003, 33–34.)

2.2 Maailmalla arvostetut sijoittajat

Tässä luvussa kerron muutamasta maailmalla arvostetusta tunnetusta sijoittajasta. Avaan sijoittajien historiaa pintapuolisesti, ja perehdyn enemmän kunkin sijoittajan sijoitusstrategiaan. Kerron minkäläisellä strategialla sijoittajat ovat oman omaisuutensa kerryttäneet. Olen valinnut sijoittajiksi Yhdysvaltalaisen Warren Buffetin, Lontoossa syntyneen Benjamin Grahamin sekä Unkarista kotoisin olevan George Sorosin. Edellä mainituilla sijoittajilla on kaikilla ollut oma tyyli ja periaatteet sijoittamiseen, mutta heidän sijoitusstrategioistaan löytyy myös paljon samankaltaisuuksia.

2.2.1 Warren Buffett

Yhdysvaltalainen Warren Buffett on henkilö, jonka nimen jokainen sijoittamisesta kiinnostunut on varmasti kuullut. Buffettia pidetään yhtenä menestyksekkäimpänä sijoittajana kautta aikain, hän on aloittanut sijoittajan uransa jo 11-vuotiaana. Buffetilla kerrotaan olevan sijoittamiseen sääntönä, ettei koskaan tulisi hävitä rahaa. Hänen mielestään sijoittajan pitää pystyä arviomaan sijoituksen kohteena olevan yhtiön tulevaisuutta ja suhteuttamaan tämä osakkeiden ostohintaan. Tämä Buffetin ajatus peilautuu

yleiseen uskomukseen, että pörssiyritysten osakkeiden hinnoissa olisi huomioitu yritysten liiketoiminnan tulevaisuus. (Hyttinen 2014, 19.)

Tämän tehokkaiden markkinoiden hypoteesin (EMH), joka tunnetaan myös tehokkaiden markkinoiden teoriana, mukaan osakekurssit heijastavat kaikkea tietoa ja näin ollen johdonmukainen maksimituotto on osakesijoittamisessa lähes mahdotonta. EMH:n mukaan osakkeet käyvät kauppaa pörssissä aina käypään arvoonsa, mikä tekee sijoittajien mahdottomaksi ostaa aliarvostettuja osakkeita tai myydä osakkeita paineistettuihin hintoihin. Tämän takia pitäisi olla mahdotonta ylittää kokonaismarkkinat asiantuntijaosakevalinnalla tai markkinoiden ajoituksella. Ainoa tapa, jolla sijoittaja voi saada korkeampaa tuottoa sijoitukselleen on tehdä riskialttiimpia sijoituksia. (Downey 2021.)

Buffetin teorian mukaan markkinoilta löytyy välillä väärin hinnoiteltuja yhtiötä. Niiden sijoittajien, jotka eivät pelkää ajatella itsenäisesti, on mahdollisuus hyötyä tällaisesta markkinoiden tehokkuudesta. Osakesijoittamisessa on tärkeä ymmärtää sijoituksen riski, jos kokee, että tällainen mahdollisuus väärin hinnoitellusta yhtiöstä tulee eteen, ja arvioida tarkkaan mitkä yhtiön liiketoiminnan tulevaisuuden näkymät ovat. Buffett itse nostaa esiin yhdeksi väärin aikoinaan hinnoitelluksi yhtiöksi Washington Post-lehden, johon hän sijoitti vuonna 1973. Tällöin sanomalehden tiedossa oleva pörssihinta oli 80 miljoonaa, mutta Buffett itse arvioi todelliseksi hinnaksi vähintään 400 miljoonaa. Buffetin arviointi osui oikeaan, ja Washington Post-lehden pörssihinta nousi kymmenessä vuodessa kahteen miljardiin. (Hyttinen 2014, 20–21.)

Buffett on vuosien aikana kerryttänyt omaisuutensa pitkäjänteisellä sijoittamisella. Hän on pystynyt näyttämään toteen sen, että oikein toteutettuna pitkäjänteinen omistaminen on yhtä aikaa turvallista, että tuottavaa. Buffetin mukaan osakesijoittamisessa on tärkeää pysyä omalla osaamisalueellaan, eikä osakesalkkuun kannata hänen mukaansa ostaa ollenkaan yhtiöitä, joita ei ole valmis omistamaan vähintään seuraavaa kymmentä vuotta. Hänen mukaansa sijoitussalkkuun tulisi valita yhtiöitä, joiden tulos tulee väistämättä kasvamaan vuosien kuluessa riippumatta maailmantilanteesta, sillä nämä valinnat nostavat sijoitussalkun arvoa. (Hyttinen 2014, 41.)

Sijoittamisessa usein suositellaan hajauttamaan sijoitukset, ja näin pienentämään mahdollisia riskejä. Hajauttamista voi tehdä ajallisesti, toimiala- sekä omaisuusluokkien välillä tai maantieteellisesti. Usein puhuttaessa ajallisesta hajauttamisesta sijoittajille suositellaan säännöllistä kuukausittain sijoittamista. Tämä on helpompi tapa hajauttaa sijoituksia, jos sijoittaa esimerkiksi indeksirahastoihin. Näihin rahastoihin voi säästää pienemmillä summilla, koska kulut ovat yleensä melko alhaiset, eivätkä kulut siten

pienennä merkittävästi sijoitettavaa rahasummaa. Omaisuusluokkien välisestä hajautuksesta puhutaan, kun sijoitukset ovat hajautettuna esimerkiksi käteiseen, erilaisiin lainoihin, kiinteistöihin, raaka-aineesiin ja osakkeisiin. Nämä kaikki edellä mainitut omaisuusluokat käyttäytyvät eri tavoin, ja usein jalometallit menestyvät hyvin, vaikka reaalityaloudella menisi huonosti. Maantieteellinen hajauttaminen ei ole niin suuressa roolissa nykyään, koska globaalius on saanut aikaan sen, että esimerkiksi Kiinan talouden heilahtelut vaikuttavat myös esimerkiksi Helsingin pörssissä asti. (Heikinheimo 2020.)

Warren Buffet ei usko hajauttamisen tuomaan pienempään riskiin. Buffetin mielestä hajauttaminen on vain suojautumista tietämättömyydeltä. Buffet on oman teoriansa kanssa vahvoilla, koska tämän hajauttamisen puolesta puhuvia portfolion kehittäjiä tai teorian avulla sijoittaneita ei löydy esimerkiksi Forbesin maailman rikkaimpien ihmisten listalta. Hajautuksen sijaan, Buffett kiinnittää huomiota yrityksen taloudelliseen tulevaisuuteen, ja sen arviointiin. Buffett miettii ennen osakkeiden ostoa muun muassa, onko yrityksen johto kyvykäs viemään yritystä eteenpäin. Osakkeenomistajan tulisi Buffetin mukaan voida luottaa siihen, että suurin osa tuloksesta päätyisi osakkeenomistajien hyödyksi sen jälkeen, kun inflaation ja verotuksen taso on huomioitu. (Hyttinen 2014, 45–47.)

Warren Buffett on tänä päivänä yksi maailman rikkaimmista ihmisistä ja parhaiten sijoituksillaan omaisuutta kerryttänyt sijoittaja (Hämäläinen 2019.) Yhdysvaltalaisen talouslehden, Forbesin, tekemän maailman rikkaimpien ihmisten listauksen mukaan, Buffetin omaisuudeksi arvioitiin vuonna 2020 noin 91,7 miljardia Yhdysvaltain dollaria. Forbesin mukaan Buffet oli vuonna 2020 maailman 7. rikkain henkilö. (Forbes 2021.)

2.2.2 Benjamin Graham

Benjamin Graham oli 1800-luvun lopulla Lontoossa syntynyt vaikutusvaltainen sijoittaja, jonka arvopaperitutkimus loi perustan perusteelliselle perusarvioinnille, joita kaikki markkinaosapuolet käyttävät tänä päivänä osakeanalyysissä. Grahamin käyttämän sijoitusstrategian mukaan arvoinvestointi johtaa osakkeen sisäiseen arvoon riippumatta osakkeen sen hetkisestä markkinahinnasta. Käyttämällä yhtiön tekijöitä kuten varoja, tuloja ja osakemaksuja saadaan yhtiön reaaliarvo ja voidaan verrata sitä yhtiön markkina-arvoon. Reaaliarvon ollessa suurempi kuin yhtiön markkina-arvo, sijoittajan on ostettuaan osaketta pidettävä sitä niin kauan, että markkina-arvo on ohittanut reaaliarvon. Näin ostettuja osakkeita kutsutaan aliarvotetuiksi osakkeiksi, ja näitä ostamalla sijoittaja säästää rahaa, kun myy osakkeet vasta

markkina-arvon ohittaessa reaaliarvon. Tämä Grahamin suosima sijoitustapa perustuu markkinoiden tehokkuuteen. (Kagan 2019.)

Sijoitusmaailmassa puhutaan usein siitä, miten sijoittajan riskinsietokyky on suoraan yhteydessä hänen sijoitustensa tuottoon. Graham ei ajattele näin. Grahamin ajatusten mukaan sijoittajan sijoituksilleen saama tuotto on suoraan riippuvainen sijoittajan älyllisistä ponnisteluista osakkeita ostaessa, kuin tämän riskinsietokykyyn. Työmäärällisesti Graham on jakanut sijoittajat kahteen tyyppiin, tarmokkaihin ja passiivisiin. Tarmokas sijoittaja saa älyään käyttämällä sijoituksilleen suuren tuoton, kun taas passiivinen sijoittaja hakee sijoituksistaan huolettomuutta ja turvaa, ja saa näin pienemmän tuoton. Keskimäärin passiivisella sijoittajalla on 10–30 osaketta salkussaan. Nämä osakkeet ovat suurten yhtiöiden, jotka ovat toimialallaan merkittäviä, ja jotka ovat pitkään jakaneet osinkoa. (Hämäläinen & Oksaharju 2020, 29–30.)

Tarmokkaan ja passiivisen sijoittajan suurin ero onkin siinä, että tarmokkaalla sijoittajalla on halua, ja ennen kaikkea kykyä tutkia osakkeita sekä rohkeutta tehdä päätöksiä. Tarmokkaalla ja aktiivisella sijoittajalla on keinot markkinoiden voittamiseen, eli aliarvostettujen osakkeiden löytämiseen sekä ostamiseen. Graham on listannut neljä aktiivisen sijoittajan keinoa markkinoiden voittamiseen. Ensimmäisenä hän mainitsee osakkeiden ostamisen markkinoiden ollessa alhaalla, ja myymisen markkinoiden huipulla. Toiseksi Graham on maininnut valittujen kasvuosakkeiden ostamisen. (Hämäläinen & Oksaharju 2020, 30–31.) Kasvuosakkeita löytyy kasvuyhtiöiltä. Kasvuyhtiöt voidaan määritellä erilaisten tunnuslukujen avulla. Näitä tunnuslukuja ovat ennustettu ja historiallinen liikevaihdon ja tuloksen kasvu sekä ennustettu ja historiallinen osakekohtainen liikevaihdon ja tuloksen kasvu. Kasvuyhtiöiden osakkeilla on mahdollisuus saada markkinaindeksiä parempaa tuottoa. (Heikkilä 2020.)

2.2.3 George Soros

George Soros on legendaarinen hedge-rahastonhoitaja, ja hän kilpailee maailman menestyksekkäimmän sijoittajan tittelistä Warren Buffetin kanssa. Soros hallinnoi Quantum Fund-rahastoa vuosina 1970–2000, joka saavutti keskimääräisen 30 prosentin vuotuisen tuoton näinä vuosina. Soros tunnetaan siitä, että hän on tehnyt päivässä voittoa miljardin lyhyeksi myymällä eli shorttaamalla Iso-Britannian punttaa. (Chen 2020.) Termi shorttaaminen tulee englannin kielen sanoista short selling, ja se tarkoittaa tilannetta, jossa sijoittaja myy kolmannelta osapuolelta lainaamia osakkeita toivoen, että saa

ne ostettua myyntihintaa halvemmalla takaisin. Lyhyeksi myynnissä on aina suuri riski, koska osakkeet tulee ostaa takaisin, joko voitolla tai tappiolla. Lyhyeksi myynti kannattaa vain silloin, kun osakkeen hinta laskee, ja saat ostettua osakkeet myyntihintaa halvemmalla itsellesi takaisin. Voitto-osuus lasketaan myynti- ja ostohinnan erotuksesta vähentämällä kaupankäyntikulut. (Nordnet 2021.)

Soros erottuu muista sijoittajista, sillä hän myöntää, että vaistolla on suuri rooli hänen tekemissään sijoituspäätöksissä. Tästä huolimatta Soros on erittäin tietoinen taloudellisista suuntauksista niin alueellisella kuin maailmanlaajuisella tasolla, ja hänen tiedetään käyttävän tätä tietoa hyödyntääkseen markkinoiden tehottomuutta suurilla, erittäin vivutetuilla panoksilla. (Chen 2020.) Vivuttamisella tarkoitetaan sijoitusstrategiaa, jossa sijoittaja voi hankkia lisäosakkeita velkarahoituksella käyttäen vakuutena aikaisemmin omalla rahallaan ostamiaan osakkeita. Vivuttaminen on kannattavaa, kun sijoittaja uskoo saavansa sijoituksesta niin hyvin tuoton, että se kattaa velan lyhentämisen sekä velan juoksevat korot. (Oksaharju 2020.)

3 GLOBAALIT TALOUDEN UHAT

Seuraavissa kappaleissa käyn läpi 2000-luvun merkittävimpiä talouteen vaikuttavia uhkia. Ensimmäisenä tutkin Kiinan ja Yhdysvaltojen välistä kauppasotaa, joka alkoi presidentti Donald Trumpin virka-kaudella. Trump ajatteli tasapainottavansa Yhdysvaltojen kauppasetta asettamalla korkeampia tulleja erityisesti Kiinan tuonnille. Kiina vastasi Yhdysvaltojen asettamille tulleille korottamalla tulleja Yhdysvaltojen tuonnille, ja näin maiden välinen kauppasota oli valmis alkamaan. Seuraavana käsittelen Iso-Britannian eroa Euroopan Unionista, joka astui voimaan lopulta vuosien 2020 ja 2021 vaihteessa. EU-eron myötä tavaroiden ja ihmisten vapaata liikkuvuutta rajoitetaan, ja tavaroille asetettiin korkeammat tullimaksut.

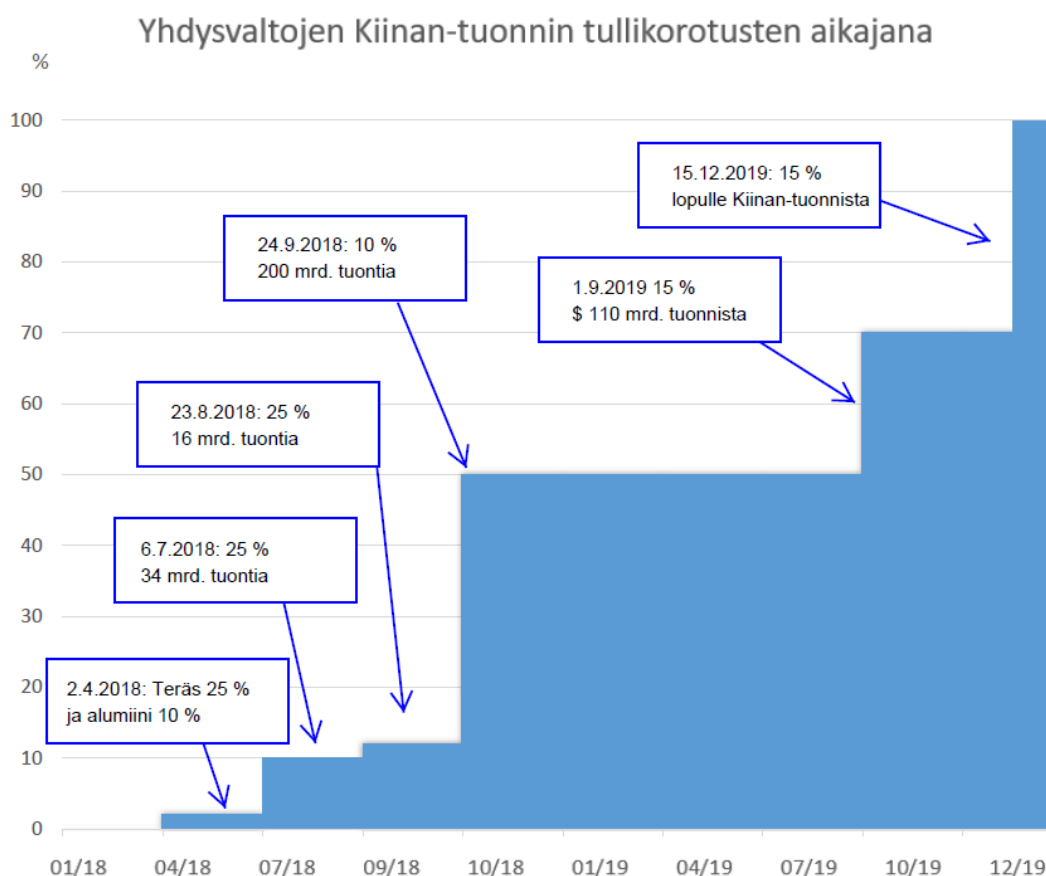
Käsittelen myös ilmastonmuutosta maailman laajuisesti. Mielenkiintoista on nähdä esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutukset ihmisten muuttoliikkeeseen, ruuantuotantoon ja äärimmäisiin sääilmiöihin. Vuonna 2019 alkanutta Covid-19-viruksen aiheuttamaa pandemiaa ja sen vaikutuksia tutkin myös, vaikka täysin lopullisia vaikutuksia talouteen on mahdoton sanoa, koska pandemiaa ei ole saatu hallintaan toistaiseksi vielä vuoden 2022 ensimmäisen neljänneksen aikana. Viimeisessä alaluvussa käyn läpi yleistä talouden kasvun hidastumista Euroopassa, sen syitä ja vaikutuksia.

3.1 Kiinan ja Yhdysvaltojen välinen kauppasota

Kiinan ja Yhdysvaltojen välinen kauppasota katsotaan alkaneen vuonna 2016, kun Yhdysvaltojen entinen presidentti Donald Trump aloitti presidentinvaalikampanjansa. Presidentti Trump halusi asettaa voimakkaat tariffit eli verot Kiinasta tuotavalle tavaralle, jotta Yhdysvallat saisi tasapainotettua näiden verojen avulla kauppaseteensa alijäämää. (Fordhman 2020.) Kauppaseteella kuvataan ulkomaankaupan tavaroiden viennin ja tuonnin tasapainoa. Alijäämäisellä kauppaseteella tarkoitetaan sitä, että tuontia ulkomailta on ollut suhteessa enemmän vientiin verrattuna. (Tilastokeskus 2021.)

Vuoden 2018 helmikuussa Yhdysvaltojen kauppaministeriö virallisesti antoi suosituksensa korkeimpiin tariffeihin. Alkuun Yhdysvallat korottivat tulleja teräksen sekä alumiinin tuonnille. Teräksen tuliksi kauppaministeriö suositteli 24 prosenttia, ja alumiinin 7,7 prosenttia. Nämä korotukset katsottiin olevan suoraa politiikkaa Kiinaa vastaan, koska Kiina on maailman suurin teräksen valmistaja, ja suurin osa Yhdysvaltoihin ulkomailta tuodusta teräksestä tulee Kiinasta. Kiina vastasi Yhdysvaltojen aset-

tamille tulleille heti saman vuoden maaliskuussa tiedottamalla, että he asettavat Yhdysvalloista tuoduille tuotteille tulleja yhteensä kolmen miljardin dollarin arvosta. (Palumbo 2018.) Yhdysvallat luonnollisesti vastasi Kiinan asettamille tulleille korottamalla Kiinasta tulevan tavaran tulleja vielä vuoden 2018 heinäkuussa. Tätä Yhdysvaltojen ja Kiinan välistä tullien korottamista jatkui aina vuoden 2019 lopulle asti. Vuoden 2019 lopulla tilanne Yhdysvaltojen asettamille tulleille oli se, että sadalle prosentille Kiinasta tuotavista tuotteista oli saanut korkeammat tariffit. (Kerola ym. 2019.) Alla oleva kuvio 1 selventää Yhdysvaltojen tekemien tullikorotuksen aikajanaa. Kuviossa kerrotaan päivämäärittäin tullikorotuksista, ja siitä minkälaisista Kiinan-tuonin summista on ollut kyse.

KUVIO 1. Aikajana Yhdysvaltojen Kiinalle tekemistä tullikorotuksista (mukaiillen Kerola ym. 2019)

Yhdysvaltojen asettamien tullien uskottiin vaikuttavan suoraan Kiinan talouden kasvuun heikentävästi. Vuoden 2019 elokuussa tutkijat arvioivat, että Kiinan kasvu heikentyisi seuraavan vuoden aikana noin 0,8 prosenttia pelkästään Yhdysvaltojen asettamien tullien vuoksi. Kiina pystyi vastaamaan tulleihin

rahopolitiikan avulla, pitämällä valuuttansa joustavana ja antaa markkinoiden määrätä sen arvoa. (Koponen 2019.) Yhdysvallat ja Kiina pääsivät sopuun kauppapoliittisesta sopimuksesta vuoden 2019 lopulla, jolloin heidän presidenttinsä sitoutuivat osittaiseen tullien purkamiseen. (Incoronato 2019.)

Kauppasodan, kuten monen muunkin maailman tapahtuman suoria vaikutuksia talouteen on vaikea arvioida edelleen meneillään olevan COVID-19-pandemian vuoksi.

3.2 Brexit

Brexit tulee sanoista Britannia ja exit, suomennettuna lähteä, poistua, ja sillä viitataan Iso-Britannian eroon Euroopan Unionista. Britanniassa Brexitin katsotaan alkaneen virallisesti vuonna 2016, kun Britanniassa kansanäänestyksellä päätettiin EU:sta eroamisesta. (Eurooppa-neuvosto 2020.) Euroopan unionista eroamisesta alettiin Iso-Britanniassa keskustelemaan jo vuonna 2011, jolloin entinen Iso-Britannian oppositiojohtaja David Cameron muiden johtajien ohella vaati EU:sta eroamisesta kansanäänestystä vuoden 2012 heinäkuulle. (Mason 2016.) Lopulta kansanäänestys pidettiin vasta vuoden 2016 kesäkuussa, jolloin Euroopan unionista eroamista kannatti 51,9 prosenttia äänestäneistä. Kansanäänestyksen äänestysprosentti oli 72,2. (Peuhkurinen 2022.) Suurin syy EU:sta eroamisen taustalla oli maahanmuuton aiheuttamat paineet työmarkkinoille ja julkisiin palveluihin, mikä suoraan aiheutti yleistä levottomuutta ja tyytymättömyyttä EU:ta kohtaan. Iso-Britanniassa kansanäänestys oli siis käytännössä äänestystä sen puolesta hyväksyvätkö kansalaiset vapaan liikkuvuuden vastineeksi vapaasta kaupasta. (Mason 2016.)

Iso-Britannian EU-ero astui lopullisesti voimaan 1.1.2021 vuoden kestäneen siirtymävaiheen jälkeen. Iso-Britannian eron myötä EU:n ja Iso-Britannian välinen vapaa liikkuvuus loppui niin ihmisiltä, pääomilta, tavaroilta kuin palveluiltakin. Vapaan liikkuvuuden vastineeksi EU ja Iso-Britannia sopivat uudesta kauppaja yhteistyösopimuksesta, joka helpottaa kaupankäyntiä maiden välillä. Sopimus kattaa maiden välille muun muassa täysin tullittoman ja kiintiöttömän pääsyn toistensa markkinoille niille tuotteille, jotka ovat alkuperäissäännösten mukaan riittävässä määrin valmistettu EU:n tai Iso-Britannian alueella. Vapaakauppasopimuksen korvaavan kauppaja yhteistyösopimuksen kattavuudesta huolimatta EU:n ja Iso-Britannian väliseen kaupankäyntiin tuli uusia muodollisuuksia ja lisääntynyttä byrokratiaa. (Ulkoministeriö.)

Brexitin ennustettiin vaikuttavan Iso-Britannian talouteen heikentävästi, muun muassa kaupankäynnin lisääntyneiden kulujen vuoksi. Yrityksille tuli suoraan lisäkuluja esimerkiksi tullimaksuista, sekä epäsuorasti erilaisista asiakirjoista, mitä ei vaadittu aiemmin Britannian vielä kuullessa EU:hun. Iso-Britannian ja EU:n välinen kauppa onkin kulujen myötä odotetusti vähentynyt. Haasteita kaupankäyntiin on tuonut myös työvoimapula. Vapaan liikkuvuuden poistumisen sekä Covid-19-pandemian myötä Iso-Britanniasta muutti suuri joukko EU:n kansalaisia takaisin kotimaihinsa, ja tämä on aiheuttanut työvoimapulaa tiettyihin aloihin, kuten ravintola-, rakennus- ja kuljetusaloilla, sekä maatalouden kausitöihin. (Myöhänen 2021.)

3.3 Ilmastonmuutos

Ilmastonmuutoksella tarkoitetaan yksinkertaistaen ilmaston lämpiämistä ja sen seurauksena tapahtuvia muutoksia maapallolle. Maapallo on lämmennyt aina 1800-luvulta asti, mutta viimeisten kuuden vuosikymmenen aikana lämpiämisestä on tapahtunut suurin osa. 1900-luvun puolivälin jälkeen on havaittu laajoilla alueilla ääriämpötilojen, kuten hellejaksojen sekä lämpimien päivien lisääntyneen, ja puolestaan pakkasjaksot sekä koleat yöt ovat harvinaistuneet. Ilmastonmuutos vaikuttaa suuresti mantereita ympäröiviin meriin. Lämpiäminen sulattaa vuoristojäätiköitä, lumipeitteitä sekä arktisia jäätiköitä, mikä vaikuttaa merenpinnan korkeuteen, merien pintalämpötilaan, valtamerien lämpösisältöön ja maa-alueiden lämpötilaan, nostaen näitä. (Ilmasto-opas 2017.)

Ilmastonlämpiämisen syitä on monia. Yhtenä syynä pidetään ilmakehän käytön maksuttomuutta, koska tuottajat ovat voineet siirtää päästöt ilmakehään ilman kustannuksia, eikä tuottajien ole näin ollen pitänyt lisätä tuotteiden tai palvelujen hintoihin päästövaikutuksia. Ilmakehän käyttämisen maksuttomuutta pidetään taloustieteen näkökulmasta markkinoiden epäonnistumisen syynä. Kuluttajilla ja tuottajilla ei näin ollen ole ollut tarvittavia kannustimia päästöjen vähennykseen. Ekonomisti Nicholas Stern on tehnyt vuonna 2006 laajan tutkimuksen ilmastonmuutoksen vaikutuksista maailmantalouteen. Tutkimuksessa Stern arvioi ja yrittää ennustaa mahdollisia ilmastonmuutoksen aiheuttamia talousvaikeuksia. Stern arvioi, että pahimmillaan ilmastonmuutoksen vaikutukset maailman bruttokansantuotteessa voivat pienentää sitä pysyvästi 20 prosenttia. Mahdolliseen bruttokansantuotteen muutokseen vaikuttavat sopeutumistoimenpiteet ja, se kuinka tehokkaasti kasvihuonepäästöjä saadaan pienennettyä. Sternin ennusteen toteutuminen tarkoittaisi maailmantaloudelle syvää lamaa. (Stern 2006.)

Suurimmat ilmastonmuutoksen vaikutukset alkavat näkyä todennäköisesti ihmisten muuttoliikenteessä ja ruoantuotannossa. Maapallon kuumilla alueilla ilmasto lämpenee edelleen, mikä vaikuttaa erityisesti

kasvien viljelyyn. Ulkolämpötilat vaikuttavat paitsi kasvien kasvuun, mutta myös mahdollisiin työnte-
kijöiden työtunteihin. Työtunteja vähentää lämpötilojen nousu, kun ulkotyötä ei pystytä tekemään kes-
kipäivän kuumimpaan aikaan. Rankkasateet ja mannerjäätiköiden sulamisesta johtuva merenpintojen
nousu kasvattavat tulvariskiä. Vesimäärien muutokset vaikuttavat erityisesti vesivoimahankkeisiin
sekä jokien valuma-alueilla tapahtuvaan ruoantuotantoon. Eniten ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan
alueilla, joissa ei ole mahdollisuutta varautua tuleviin muutoksiin. Näitä ovat globaalisti matalatuloi-
simpien väestöjen asuttamat alueet, joihin ilmastonmuutos vaikuttaa täten näkyvämmiin. (Pekkonen
2022.)

3.4 COVID-19-pandemia

COVID-19-pandemian uskotaan alkaneen vuoden 2019 joulukuussa Kiinan Wuhanista, ja vuoden
2021 loppuun mennessä virusta on tavattu lähes kaikkialla maailmassa. Viruksen alkulähde on paikan-
nettu Wuhaniin, torille, jossa myytiin sekä eläviä eläimiä, että teurastettiin niitä. Koronavirukset usein
elävät lepakoissa, ja niin myös tämän viruksen alkuperäiseksi kantajaksi pidetään lepakkoa. Aluksi vi-
rus levisi vain eläimestä suoraan ihmiseen, mutta nopeasti viruksen huomattiin tarttuvan myös ihmis-
ten välillä. Koronavirukset elävät hengitysteiden limakalvoissa ja pääsevät näin leviämään laajalle.
(Kettunen 2020.) Koronavirusten tavallisimpia oireita ovat kuume, yskä, hengenahdistus, lihaskivut,
väsymys, nuha, pahoinvointi, ripuli sekä maku- ja hajuaistin muutokset. Oireet ovat voimakkaampia,
jos henkilö kuuluu riskiryhmään esimerkiksi iän tai perussairauden takia. Tyypillinen itämisaika tau-
dille on 1–14 vuorokautta. COVID-19-viruksesta on vuosien aikana tullut erilaisia helpommin tarttuvaa
muunnoksia, kuten omikronvariantti, jotka sairastuttavat suuremman osan väestöstä lievemmin oirein.
COVID-19-viruksen kuolleisuus vuoden 2021 loppuun mennessä on jäänyt pandemian alun ennusteita
matalammaksi. Sairastuneista Suomessa on kuollut alle 1 %. Maailmanlaajuisesti kuolleisuus on vuo-
den 2021 loppuun mennessä ollut 2.0 %. (Anttila 2021.)

COVID-19-virus aiheutti ennennäkemättömän maailmanlaajuisen sulkutilan. Monet maat sulki-
vati lentoliikenteensä, rajoittivat ihmisten liikkumista sekä liiketoimintojen harjoittamista. Rajoitustoimiin
päädyttiin monissa maissa, jotta terveydenhuollon kantokyky riittäisi ja viruksen leviämistä saataisiin
hillittyä. Viruksen torjuntaan käytetyt toimet vaikuttivat maailmanlaajuisesti taloudelliseen aktiviteet-
tiin. Erityisesti palvelualat, jotka perustuvat ihmiskontakteihin, kärsivät erilaisista rajoituksista. Kotita-
louksien kulutus kääntyi laskuun työttömyyden, lomautusten ja tulevaisuuden epävarmuuden takia.
(Korhonen & Virolainen 2020.)

COVID-19-virukseen alettiin nopealla tahdilla kehittämään SARS-CoV-2-rokotetta, kun huomattiin viruksen tartuttavuus sekä oireiden vakavuus. Tutkijat uskoivat, ennen rokotusten käyttöönottoa, että virus lakkaa leviämistä ja se saadaan tukahdutettua, kun väestöstä rokotuksen on saanut noin 50–70 prosenttia. (Kleczkowski 2020.) Rokotukset aloitettiin maailmanlaajuisesti vuoden 2020 lopulla. Usean maan aloittaessa rokotukset samanaikaisesti tuli rokotteiden saatavuuteen ongelmia, mikä hidasti rokottamista. Rokotusten edetessä huomattiin, että yhden rokotteiden tuoma suoja heikkeni muutaman kuukauden jälkeen rokoteannoksen pistämisestä. Lisätutkimusten jälkeen tutkijat suosittelivat, että väestölle tulisi tarjota ensimmäisen rokotteiden jälkeen vielä kaksi annosta tehostamaan rokotteiden vaikutusta. Rokottamisen hidastuminen, sekä uusien varianttien synty pitkitti osittaista maailman sulkuilaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

3.5 Talouskasvun hidastuminen Euroopassa

Euroopassa on eletty lähes koko 2000-luku yli varojen, kun monet eteläisen Euroopan maista liittyivät EU:hun ja joutuivat liittymistä varten ottamaan huomattavia määriä velkaa. Euroopan keskuspankki myönsi velat kaikille EU-maille samalla korolla, koska se katsoi kaikkien maiden velkakirjojen olevan yhtä hyviä vakuuksia. Euroopan talouskasvun hidastumisen katsotaan alkaneen kuitenkin vasta vuoden 2009 talouskriisin myötä, Yhdysvaltojen finanssikriisin painaessa koko maailmantalouden taantumaan. Finanssikriisin vuoksi pankit alkoivat myöntää lainojaan harkitusti, sekä yritykset pitkittivät investointejaan. Tämä aiheutti taantumaa, mikä alkoi nopeasti näkyä myös kansantalouksissa. Talouden pysähtyessä verotulot vähenivät valtioiden menojen kuitenkin kasvaessa. Euroopan valtioiden talouden tasapaino on sidottu lainarahan varaan, joten vaikka valtiot tiukensivat taloudenpitoaan, lainarahan tarve pysyi ennallaan. Kriisin aikaan vaikeuksissa olleille pankeille annettiin tukipaketteja, joiden vaikutukset pahensivat valtioiden ahdinkoa. (Eurooppatiedotus 2013.)

EU:n alueella talouskasvua hidastavat osaltaan koko ajan EU:ssa suurentuvat menot. Menojen kasvamista selittää muun muassa väestön ikääntyminen, mikä näkyy koko EU:n alueella kasvattaen huoltosuhtetta, lisäämällä terveydenhuollon kustannuksia ja tulonsiirtoja. Tulonsiirroilla viitataan esimerkiksi kasvaviin eläkekuluihin, sosiaaliturvaetuksiin ja työttömyyspäivärahoihin. Eläkkeensaajien kasvun lisäksi yksittäisen eläkkeensaajan reaalitytulot ovat kasvussa. Nämä kasvavat tulonsiirrot pienentävät suoraan rahoitusta julkisista palveluista. (Mäki-Fränti & Kinnunen 2015.)

Yleisesti EU:n talouskasvun hiipumiseen vaikuttaa osaltaan myös maailmankaupan hidastuminen, jota on tapahtunut koko 2000-luku. Muita tekijöitä, jotka vaikuttavat EU:n talouskasvuun heikentävästi ovat muun muassa EU-alueen sisäisen kaupan hidastuminen, Kiinan talouskasvun hidastuminen, kehittyneiden maiden heikentynyt investointiaktiivisuus, digitalisaation kasvu sekä monien maiden lisääntyneet toimet kotimaisen tuotannon turvaamiseksi. (Euro & talous 2016.) 2000-luvulla talouskasvun hidastumiseen on vaikuttanut myös Euroopan maiden kyky ja mahdollisuudet pärjätä globaalin kilpailun paineissa verrattuna esimerkiksi Aasian nouseviin talouksiin, kuten Kiinaan, Intiaan ja Koreaan. Aasian nousevien maiden kilpailukykyä nostavat kasvavat markkinat, osaava työvoima sekä hyvät ympäristöt yritysten toiminnalle. (Korhonen 2011). Euroalueen hitaaseen talouskasvuun vaikuttaa osaltaan myös COVID-19-pandemia, joka vähensi koko maailmankauppaa entisestään.

4 KULTA SJOITUSKOHTEENA

Tässä luvussa tutkin kultaa sijoituskohteena. Käyn läpi kullan historiaa aina kullan ensimmäisistä löytöhetkistä aina nykypäivään asti. Selvitän, miten kullan käyttö ja siihen suhtautuminen on muuttunut vuosisatojen kuluessa. Kerron miten kultaa alettiin käyttämään maksuvälineenä, miten kultakanta syntyi ja miksi sitä ei enää nykyisin ole käytössä. Pohdin, miksi moni sijoittaja edelleen haluaa osan varoistaan sijoittaa kultaan. Käyn läpi eri sijoituskohteita ja sitä, miten kultaan voi sijoittaa, sekä eri sijoitusmuotojen hyviä että huonoja puolia. Kerron riskeistä, mitä sijoituksista voi syntyä ja mikä määrittää kullan hintaa. Viimeisissä kappaleissa vertaan kullan arvoa yleisesti pörssikursseihin maailmalla tapahtuneiden markkinoiden vaikuttaneiden tapahtumien kautta, kuten esimerkiksi kauppasodan ja COVID-19-pandemian kautta.

4.1 Kullan käyttö maksuvälineenä

Kullan käytön historian kerrotaan alkaneen 4000 vuotta ennen ajanlaskumme alkua. Ensimmäisten kultahippujen uskotaan löytyneen puroista ja joista, jolloin kullan kiilto ja kauneus on vienyt ihmisen huomion. Kultaa on ensimmäiseksi käytetty koriste-esineiden, kuten epäjumalien ja korujen valmistukseen. Se on yhdistetty vaikutusvaltaisiin ihmisiin, kuninkaisiin sekä muihin vallanpitäjiin, ja kultaa itessään on pidetty yhtenä vallan symbolina. Kullan käyttö muuttui noin 1500 eKr., jolloin muinainen Egyptin valtakunta otti kullan viralliseksi vaihdon välineeksi kansainvälisessä kaupassa. Egypti loi 11,3 grammaa painavan kolikon, jota kutsuttiin sekeliksi. Tästä muodostui myöhemmin Lähi-Idän vakio mittayksikkö. Kulta on pehmeä metalli, ja sen kestävyuden lisäämiseksi egyptiläiset keksivät muutama vuosisata myöhemmin, että kultaan voitiin sekoittaa muita metalleja. Kestävyuden lisäksi kultaan saatiin näin lisättyä myös erilaisia väripigmenttejä. (Dowd 2016.)

Kulta on poikkeuksellisella tavalla houkutelut ihmisiä kautta historian. Tämän vuoksi kulta hyväksyttiin käyväksi vaihtovälineeksi ympäri maailman. Kultaisia kolikoita on valmistettu eri historian aikoina. Vuonna 1066 jKr. Englannissa otettiin ensimmäisenä maana käyttöön metallirahaan perustuva valuuttajärjestelmä. Tämän uuden kolikkopohjaisen järjestelmän myötä otettiin käyttöön edelleenkin käytössä olevat yksiköt, kuten punnat, shillingit sekä pennit. Englannin esimerkistä useat muutkin maat ottivat käyttöönsä omat metallirahoihin perustuvat valuuttajärjestelmänsä. Näitä maita olivat esimerkiksi Iso-Britannia, Firenzen tasavalta sekä Yhdysvallat. Kolikoita ei valmistettu viranomaisten

toimesta monissakaan valtioissa, vaan tavallisten henkilöiden oli mahdollista valmistaa kolikoita, jotka hyväksyttiin käyväksi maksuvälineeksi. Kotitekoisten kolikoiden kokoa oli vaikea säädellä, mikä aiheutti sen, että kolikot olivat eri muotoisia. Eri painoiset ja muotoiset kolikot antoivat mahdollisuuden kolikoiden leikkaamiselle, jolloin ihminen pystyi leikkaamaan kolikoista pieniä palasia ja keräämään itselleen näin kultaa, jotta pystyi valamaan lisää uusia kolikoita. Tämä pienensi kolikoiden painoa, mikä johti arvon heikkenemiseen varsinkin ulkomailla. 1600-luvun lopulla Englanti yritti poistaa tämän ongelman perustamalla rahapajan kolikoiden lyöntiä varten. Rahapaja ei kuitenkaan toiminut odotetulla tavalla, mikä johti osaltaan paperirahan laajempaan käyttöönnottoon. (Dowd 2016.)

Paperirahan käyttöönoton mahdollisti kultakanta. Kultakanta oli rahajärjestelmä, jossa talouden laskentayksikkö, esimerkiksi Yhdysvaltojen dollari, perustui kiinteään kultamäärään. Tämä rahajärjestelmä mahdollisti sen, että henkilö, jolla oli tietty määrä paperirahaa, saattoi pankissa muuttaa rahansa kiinteään kultamäärään. Globalisaatio mahdollisti uusien kultaesiintymien löytämisen, mikä lisäsi metallin tarjontaa ja auttoi näin kultakannan laajenemisessa. Vuoteen 1900 mennessä lähes kaikki kehittyneet maat olivat ottaneet käyttöönsä kultakannat. Kultakantojen käyttöönoton mahdollisti maailmanlaajuisesti vakaa poliittinen tilanne, jolloin maiden hallitukset pystyivät toimimaan yhtenäisesti vakaan kultakannan luomiseksi. Vuodesta 1871 aina vuoteen 1914 ajatellaan olleen kultakannan parasta aikaa, joka kuitenkin loppui 1914 ensimmäisen maailmansodan alkamisen myötä, jolloin valtiot alkoivat luopumaan kultakannoistaan. Kultakannoista luopumisen aiheutti se, että valtiot keskeyttivät ensimmäisen maailman sodan aikana kultakantansa käytön väliaikaisesti, jotta he pystyivät painamaan paperirahoja, joilla oli mahdollista kustantaa sodan kuluja. Ensimmäisen maailman sodan jälkeen kultakanta arvoitettiin valuutoille, mikä aiheutti hyperinflaation. (Dowd 2016.)

Rahan ostovoiman heikkenemistä kutsutaan inflaatioksi. Inflaatiosta puhutaan, kun hintatasot nousevat laajasti, eikä kyse ole vain yksittäisten tuotteiden tai palveluiden hinnannoususta. Kehittyvässä taloudessa pyritään aina pieneen inflaatioon, hyödyllinen inflaatiotasoa on silloin, kun se kasvaa vuodessa noin kaksi prosenttia. Liian suuri inflaatio vaikeuttaa valtion taloutta, jos yksittäisessä maassa on korkeampi inflaatio kuin muissa maissa. Tällöin on vaikea myydä tuotteita ulkomaille. (Tilastokeskus 2022.) Erityisen voimakkaasta inflaatiosta eli hyperinflaatiosta puhutaan silloin, kun inflaatio nousee yli 50 prosenttiin kuukaudessa (Huovinen, 2020.)

4.2 Kultaan sijoittaminen

Kulta on yksi maailman vanhimmista sijoituskohteista hopean ohella. Jalometalleihin sijoittamista on pidetty vakaana sijoituskohteena verrattuna esimerkiksi osake- ja kiinteistömarkkinoihin. Pörssiosakkeiden heittelyyn vaikuttavat herkästi maailman tapahtumat, sodat sekä muut vastakkainasettelut. Näinä epävarmoina aikoina valuutan arvo yleensä heikkenee, mikä vaikuttaa pörssikursseihin laskevasti. Kulta pidetään vakaana sijoituskohteena, jonka arvo ei heittele pörssikurssien tavoin. Usein pörssikurssien laskiessa kullan hinta nousee, tai vähintään pysyy ennallaan. Tämä johtuu pörssikurssien ja kullan arvon käänteisistä riippuvuussuhteista. Pörssikurssien heilahtelujen vuoksi sijoittajat tuntevat turvallisemmaksi hajauttaa sijoituksiaan, ja sijoittaa osan varallisuudestaan vakaaseen kultaan, joka pitää arvonsa pörssin heilahdellessa. (Saario 2020, 273.) Kullan kysyntään ja tätä kautta myös arvoon vaikuttavia tekijöitä ovat Yhdysvaltojen dollarin arvo, koru- ja elektroniikkateollisuudessa käytettävän kullan määrä sekä kehittyvien maiden keskuspankkien kultaostot. (Saarinen 2021.)

Kultaan pystyy sijoittamaan eri sijoituskohteiden avulla, ensimmäiseksi mieleen tuleva fyysinen kulta ei ole ainut kultaan sijoittamisen vaihtoehto. Pörssilistatut indeksituotteet ovat hyviä kultaan sijoittamisen muotoja perinteisen kullan lisäksi. Fyysisellä kullalla on monia muotoja, mutta yleisemmiksi sijoituskullan muodoiksi kuitenkin mielletään kultaharkot, -laatat ja -rahat. (Saario 2020, 280.) Kultaan sijoittamista pidetään usein vähäriskisenä vaihtoehtona, jolla pystyy turvaamaan omia sijoituksiaan. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole, vaan kultaan sijoittamisen riskit määrittävät tehdyn sijoituksen muoto. Fyysinen kulta on riskittämpi vaihtoehto kuin esimerkiksi ETN-tuotteet, jotka on tarkemmin määritelty seuraavissa kappaleissa. (Saarinen 2021.)

4.2.1 Pörssilistatut indeksituotteet

Kultaan pystyy suhteellisen helposti sijoittamaan pörssilistattujen indeksituotteiden avulla. Näihin kuuluvat esimerkiksi ETF-rahastot, ETC- sekä ETN-tuotteet. ETF tulee englannin kielen sanoista Exchange Traded Fund, Suomessa puhutaan pörssinoteeratuista indeksiosuus- tai indeksirahastoista. Näitä rahastoja hoitaa oma ETF-liikkeeseenlaskija, joka on yleensä kaupankäyntiä varten perustettu suuren ulkomaalaisen finanssialan toimijan tai pankin tytäryhtiö. ETF omistaa arvopapereita, jotka on ostettu sijoittajan varoilla liikkeeseenlaskijan toimesta. Sijoittajan ostamat arvopaperit ovat siis osuuksia ETF-rahastosta. Sijoittaja itse ei siis omista fyysistä kulta, vaan vain arvopapereita. Liikkeeseen-

laskijan ja ETF:n varat ovat erillään toisistaan, mikä turvaa sijoittajan sijoitukset, jos liikkeeseenlaskijan maksukykyyn tulee ongelmia. ETF-kauppaa käydään osakkeiden tapaan pörssin aukioloaikoina. (OP 2022.)

ETC tulee englannin kielen sanoista Exchange Traded Commodity, millä viitataan pörssinoteerattuihin raaka-aineisiin. Raaka-aineen tai raaka-aineindeksin hinnankehityksen seuraavaa tuotetta kutsutaan siis ETC-tuotteeksi. ETC-tuotteen hintaan vaikuttaa kolme asiaa, jotka ovat raaka-aineen hinnanmuutos, futuurien rullausvoitot tai -tappiot sekä valuuttakurssimuunnokset Euron ja Yhdysvaltojen dollarin välillä. (OP 2022.) Futuurit ovat sopimuksia, joiden avulla sovitaan tulevaisuudessa tapahtuvan kohdeetuuden myynnistä tai ostosta tietyllä etukäteen sovitulla hinnalla. Futuurista ei makseta etukäteen, vaan osapuolten tileiltä varataan varoja vakuuttamaan sijoitus. Futuureihin määritellään erääntymispäivä, jonka jälkeen futuurilla ei voi käydä enää kauppaa. Futuureilla käytävä kaupankäynti tunnetaan myös termillä vivutus, mitä sijoittaja George Soros tunnetusti käytti hyödykseen. Futuureilla ei käydä kauppaa pörssissä, mikä johtaa siihen, että esimerkiksi jos futuurimarkkinat ovat poikkeuksellisen aktiivisia, voi se tarkoittaa pörssissä laskupäivää. Sijoittajat seuraavat usein pörssin lisäksi futuurimarkkinoita juuri siitä syystä, että se ennakoii pörssipäivän suuntaa. Pidemmällä aikavälillä futuureiden avulla pystytään ennakoimaan esimerkiksi kullan hintaa. (Sijoittaminen.com 2022.)

Exchange Traded Note, eli ETN-tuotteet, ovat pörssinoteerattuja arvopapereita, tarkemmin sanottuna velkakirjoja, joihin on liitetty johdannainen. ETN-tuotteet eroavat kahdesta aiemmasta esitellystä sillä, että niihin liittyy riski liikkeeseenlaskijan takaisinmaksukykyvystä. ETN-tuotteen ostaja saa liikkeeseenlaskijalta lupauksen mahdollisesta tuotosta, mutta jos liikkeeseenlaskija esimerkiksi haetaan konkurssiin, voi riskinä olla sijoittajan koko sijoitussumman menetys. Toisin kuin ETC-tuotteella, ETN-tuotteeseen sijoittajan ei ole mahdollista saada vakuutta, mikä turvasi liikkeeseenlaskijan maksuongelmilta. Vakuudettomuuden takia ETN-tuotteet ovat riskialttein kultaan sijoittamisen muoto. (OP 2022.)

4.2.2 Fyysinen kulta

Perinteisin kultaan sijoittamisen muoto on fyysinen kulta. Fyysistä kultaa löytyy monista erilaisista asioista ja esineistä, kuten esimerkiksi koruista, hampaista ja koriste-esineistä. Sijoituskullaksi katsotaan kuitenkin vain kultaharkot, -laatat ja -kolikot. Näitä edellä mainittuja sijoituskohteita on mahdollista ostaa grammoina, joka on pienin noteerattava kaupantekoyksikkö kullan ostossa. Fyysistä kultaa

on mahdollista ostaa pankkiiri- ja kultasepäntuotteita, jalometallien välittäjiltä sekä muutamilta lentokentiltä. Fyysiseen kultaan sijoittaminen on suhteellisen kallista, jos vertaa muihin kultaan sijoittamisen muotoihin. Kultarahojen, -laattojen ja -harkkojen säilyttämisen ja käsittelyn kustannukset ovat korkeita, mikä johtuu osittain näiden pienistä myyntimääristä. (Saario 2020, 280–281.)

Sijoituskultaa voi Suomessa välittää, myydä, maahantuoda sekä ostaa yritykselle muista EU-maista verottomana. Sijoituskullaksi lasketaan vähintään 995 tuhannesosan kultapitoisuuden omaavat kultaharkot ja -laatat sekä vähintään 900 tuhannesosan kultapitoisuuden omaavat kultakolikot. Sijoitukseen tarkoitetuissa kultakolikoissa on kultalaattoja ja -harkkoja tarkemmat määritykset. Verohallinnon sivuilla sijoitukseen käyvät kultaharkot määritellään niin, että 1800-luvun jälkeen lyötyjen kolikoiden on pitänyt olla laillisia maksuvälineitä niiden alkuperämaassa, ja niiden sisältämän kullan myyntihinta voi olla enintään 80 prosenttia suurempi kuin kullan sen hetkinen käypä markkina-arvo. (Salmi & Taipalus 2017.)

4.3 Kullan markkina-arvonkehitys

Kuten aiemmissa luvuissa on kerrottu, kultaa pidetään riskittömänä sijoitusmuotona, sekä sen avulla pyritään usein turvaamaan omien sijoitusten arvoa. Kullan ostossa tapahtuu yleisesti piikkejä silloin kun Yhdysvaltojen dollarin arvo laskee syystä tai toisesta. Tämä johtuu siitä, että kullan arvo on sidottu dollariin. Dollarin kurssin laskun aikaan muiden maiden valuutan arvo nousee suhteessa dollariin, jolloin kultaa saa kansainvälisesti määrällisesti enemmän. Maailman tapahtumat mitkä vaikuttavat dollarin arvoon heikentävästi, vaikuttavat näin myös kullan kysyntään. Toisin sanoen, jos dollari pysyy vahvana maailman tapahtumien seurauksena, ei kullan ostossa tapahdu piikkejä eikä näin kullan arvo nouse. (Saarinen 2021.)

2000-luvulla kullan markkinahinta on moninkertaistunut. Vuodesta 2000 vuoteen 2020 kullan hinta on noussut yli 500 prosenttia. Kansainvälisesti kullan hinnan määrittelyssä käytetään yksikkönä troy-unssia, joka vastaa pyöristettynä 31,1 grammaa. Tammikuussa vuonna 2000, kullan arvo oli noin 287,50 dollaria troy-unssilta, kun vuoden 2020 joulukuussa vastaavasti troy-unssin arvo oli jo noussut 1.839,8 dollariin. (Markets insider 2022.) Kullan hinta on noussut koko 2000-luvun, kun sijoittajat ovat halunneet turvata sijoituksiaan. Kullan hinnannousua selittävät useat keskuspankkien toimet. Keskuspankit ovat elvytystoimin säätäneet nollakorkoja, jonka vaikutuksesta sijoittajat eivät saa tuottoa tileiltä tai

korkopapereilta. Keskuspankit ovat myös laskeneet uutta rahaa elvytystoimien aikana, mikä on lisännyt pelkoa voimakkaasta inflaatiosta eli rahan arvon laskusta. Maailman tapahtumat, kuten Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kauppasota, sekä COVID-19-pandemia ovat lisänneet talouden epävarmuutta, ja näin kultaan sijoittamisen suosiota. (Mäntylä 2020.)

Ensimmäinen selkeä nousupiikki kullan hinnannousussa alkoi vuodesta 2008, vuonna 2007 alkaneen Yhdysvaltojen finanssikriisin aikana, joka laajeni koskemaan koko maailmaa. Finanssikriisin yhtenä syynä pidettiin Yhdysvalloissa pankkien myöntämiä subprime-lainoja. Subprime-lainat ovat korkean riskin lainoja, joita pääsääntöisesti myönnetään asuntolainoihin hakijoille, joiden takaisinmaksukyky on keskivertolainanottajaa heikompi. Lainojen myöntäminen nosti asuntojen hintoja voimakkaasti 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa. Asuntomarkkinoiden kuplan puhkeamisen seurauksena asuntojen hinnat romahtivat, Yhdysvaltojen suurimmat pankit joutuivat vaikeuksiin, ja osa pankeista meni jopa konkurssiin muiden maiden mittavista elvytystoimista huolimatta. (Berry 2021.)

Kullan hinnannousu tasaantui vuosien 2014 ja 2019 välillä, kunnes vuoden 2019 lopulla alkanut poikkeuksellinen COVID-19-pandemia toi talouteen epävarmuutta ja kullan hinta alkoi nousta uudelleen. COVID-19-pandemian aikana tapahtunutta kullan hinnannousua ei selitä totutusti pelkästään pörssin lasku, koska pörssi toipui todella nopeasti vuoden 2020 kevään COVID-19 uutisoinnin jälkeen, ja osakkeet jatkoivat kallistumistaan voimakkaasti pandemian leviämisestä huolimatta. Tätä kullan hinnannousua selittääkin aiemmin mainitut useat tekijät, kuten keskuspankkien elvytystoimin markkinoille lisäämät varat. Kultaan on myös aiempaa helpompi sijoittaa, mikä on saattanut osaltaan lisätä kultaan sijoittamista. (Mäntylä 2020.)

5 TALOUDEN UHKIEN VAIKUTUS OSAKESIJOITTAMISEEN JA SEN TRENDIIN

Tässä luvussa avaan muutamaa osakesijoittamisen uhkaa, ja sen vaikutuksia sijoittamiseen sekä osakesijoittajaan. Pohdin, miten osakesijoittaja mahdollisesti toimii uhan toteutuessa ja miten se tulee vaikuttamaan nykyisiin ja tuleviin sijoituksiin. Käsittelen neljää eri uhkaa, joista on viime vuosien aikana keskusteltu, ja jotka toteutuessaan vaikuttavat sijoittajiin sekä sijoituksiin. Osakesijoittamisen uhiksi olen valinnut osakemarkkinoiden ylikuumenemisen, keskuspankkien talouden elvytystoimet, ja sen osaltaan mahdollistaman stagflaation uhan. Pohdin matalien korkojen vaikutusta sijoittamiseen: voiko osakesijoittaja hyötyä matalista koroista vai ovatko ne ennemminkin uhka.

Mediassa on viime vuosien aikana käyty keskusteluja siitä, ovatko keskuspankkien voimakkaat elvytystoimin liikkeelle laskemat varat menneet pörssiin, talouskasvun ollessa hidasta elvytystoimista huolimatta, ja kuitenkin pörssissä osakkeet ovat olleet jatkuvassa nousujohteessa. On käyty keskusteluja mahdollisesta pörssin kuplasta sekä spekuloitu kuplan puhkeamisen mahdollisilla seurauksia.

5.1 Osakemarkkinoiden ylikuumeneminen - kupla

Pörssi on ollut koko 2000-luvun ajan nousujohteinen, mutta erityisesti vuoden 2008 finanssikriisistä toipumisen jälkeen pörssi on voimistunut merkittävästi. Yhdysvaltojen tunnetuimpiin kuuluvan pörssiindeksin S&P 500 kehityksen tarkastelusta näemme, miten indeksi on 2000-luvun aikana yli kaksinkertaistanut arvonsa. (S&P 500 Index 2022.) S&P 500-indeksi seuraa Yhdysvaltojen 500 suurimpiin kuuluvaa yritystä (Nordnet 2022). 2000-luvulla osakemarkkinat ovat toipuneet nopeasti erilaisten kriisien jälkeen, kuten finanssikriisin ja Kiinan ja Yhdysvaltojen välisen kauppasodan, sekä COVID-19-pandemian aikana. (S&P 500 Index 2022.) Pörssin jatkuva vahva vire on saanut monet asiantuntijat spekuloidaan osakemarkkinoiden kuplalla.

Sijoittaja Jeremy Grantham kertoi Yhdysvaltalaisen johtavan sijoitusmedian, Bloombergin, haastattelussa vuoden 2022 tammikuussa (Schatzker, 2022) että markkinoiden kupla, ja sen puhkeaminen on väistämätön seuraus osakemarkkinoiden ja maailmantalouden kehityksen kannalta. Grantham painotti haastattelussa, että markkinoille syntyvät kuplat ovat hänen teoriansa mukaa seurausta ihmiskunnan taipumuksesta elää yli varojensa ja tämän vuoksi maapallon ihmiskunnan kantokyky on heikentynyt merkittävästi. Hän perustelee kuplan puhkeamisen ennustuksensa suurten ikäluokkien eläköitymisellä,

syntyvyyden laskulla, raaka-aineiden niukkuudella, kehittyvien markkinoiden kypsymisellä sekä geopolitiittisten jännitteiden kärjistymisellä. Ilmastonmuutos tuo haasteensa maanviljelyyn, nostaa ruoan hintoja ja voi aiheuttaa raaka-aineiden pulaa. Grantham ennustaa, että kuplan puhkeaminen laskisi Yhdysvaltojen S&P 500-indeksiä 50 prosentilla.

Euroopan suurimman varainhoitajan Amundin sijoitusjohtaja Pascal Blanqué arvioi vuoden 2021 marraskuussa, ettei osakesijoitusten arvostus ole kestäväällä tasolla, minkä vuoksi osakesijoittajien tulisi hänen mielestään kannattaisi hajauttaa sijoituksiaan. Blanqué suosittelee sijoitusten hajauttamista arvopapereihin, kuten raaka-aine- sekä hyödykejohdannaisiin. Blanquén mukaan erityisesti teknologiaosakkeiden kupla tulee lähivuosien aikana puhkeamaan, mikä tulee vaikuttamaan reaalikorkojen nousuun. (Koskinen 2021.) OP:n varainhoidon strategi Jussi Hyöty on samaa mieltä Blanquén kanssa sijoitusten hajauttamisen tärkeydestä, ja nostaa esille myös raaka-aineisiin sijoittamisen. Hän korostaa myös vihreän siirtymän investointeja, joilla hän viittaa hiilineutraalin yhteiskunnan rakentamiseen. (Boxberg 2021.)

5.2 Euroopan ja Yhdysvaltojen keskuspankkien talouden elvytys

Talouden elvytyksellä viitataan eri maiden keskuspankkien tekemiin elvytystoimiin, joita on tapahtunut niin Yhdysvaltojen kuin Euroopan markkinoilla. Elvytystoimilla keskuspankit laskevat lisää rahaa markkinoille erilaisilla toimilla, kuten ostamalla velkakirjoja ja muita sijoituspapereita, lisäten näillä toimilla markkinoiden likviditeettiä. Viimeisen kymmenen vuoden aikana toimia on tehty erityisen paljon, johtuen muun muassa finanssi- ja velkakriisin jälkeisistä ajoista sekä COVID-19-pandemiasta. Keskuspankit ovat perustelleet näitä voimakkaita elvytystoimia maailmanlaajuisen laman torjunnalla. Euroopan ja Yhdysvaltojen keskuspankkien elvytystoimet ovat lisänneet markkinoiden likviditeettiä, ja asiantuntijat uskovat ylimääräisen likviditeetin menneen osakkeisiin ja kiinteistöihin, ja nostaneet näiden hintoja ennätyslukemiin. (Niskakangas 2020.)

Euroopan keskuspankki on elvytyspaketinsä antanut viimeisen kymmenen vuoden aikana lainoina. Lainoina saadut elvytyspaketit tulee luonnollisesti maksaa maksuohjelmien mukaisesti takaisin. Viimeisimmän elvytyspaketinsä EKP antoi osittain lainoina ja osittain avustuksina. Euroopan Union maiden kesken avustukset menivät epätasaisesti suhteessa maiden bruttokansantuotteisiin. Avustuksiin ei määritelty käyttökohdetta, vaan jäsenmaat saivat itse päättää kohteen. Eurooppa edellä -podcastissä

EKP:n avustuksista keskustelivat mepit Miapetra Kumpula-Natri, Petri Narvamaa sekä Mauri Pekkari-nen. He olivat kaikki samaa mieltä siitä, että tämä COVID-19-pandemian vuoksi jaettu elvytyspaketti tulisi käyttää EU:n alueen maiden kehittämiseen, erityisesti vihreään siirtymään ja digitalisaation edis-tämiseen ja näin luomaan työpaikkoja. (Podcast: Eurooppa edellä 2021.) Euroopan unionissa avustus-ten tasainen jakautuminen on tärkeää, koska eri alueiden talousvaikeudet vaikuttaisivat sidonnaisuuk-sien vuoksi kaikkien EU-maiden vientiin ja elinkeinoelämään (Karisma & Stenroos 2020).

The Wall Street Journalin pääekonomisti Greg Ip kirjoitti vuoden 2021 toukokuussa laajan artikkelin (Ip 2021) Yhdysvaltojen keskuspankin Fed:n tekemistä elvytystoimista ja toimien seuraamuksista osa-kesijoittamiseen. Hän summasi artikkelissa sitä, miten keskuspankkien nollakorot yhdistetään talouden nousukauteen, ja miten tämänhetkiset osakemarkkinat ovat hinnoiteltu Yhdysvalloissa sen perusteella, ettei Fed nosta korkoja. Fed on pitänyt lainojen korot nollan tuntumassa viime vuosien ajan, johtuen COVID-19-pandemian aiheuttamasta talouskasvun hidastumisesta, ja sen vaikutusten torjumisista. Fe-din virkamiehet mukaan keskuspankin korkopolitiikka tukee Yhdysvaltojen alhaista työttömyyttä ja inflaatiota. Korkojen nosto olisi heidän mukaansa haitallisempaa kuin mahdollinen kuplan puhkeami-nen.

Ilman Yhdysvaltojen ja Euroopan keskuspankin elvytystoimia osakkeissa ei olisi nähty näin suurta nousua, ja nopeaa elpymistä maailman tapahtumien jälkeen. Asiantuntijoiden mukaan, keskuspankkien likviditeetin lisääminen hävittää sijoituskohteiden riskejä ja voi aiheuttaa täten hintakuplia. Sijoittami-sen mahdollisten hintakuplien puhkeaminen vaikuttaisi sijoitusten lisäksi myös reaalityönteeseen, koska pörssiromahdukset laskevat yleistä luottamusta talouteen. Keskuspankit ovat haastavassa tilanteessa, elvytysohjelmia ei voida jatkaa ikuisesti, ja toimien lopettaminen tulee todennäköisemmin aiheutta-maan haasteita kotitalouksille ja yrityksille. Pörssin tämänhetkinen tilanne on poikkeuksellinen jatku-van nousun takia, ja varsinkin tuoreille sijoittajille antaa harhaanjohtavaa kuvaa sijoittamisesta. (Nis-kakangas 2020.)

Elvytystoimien aiheuttaman pörssin nousu on lisännyt yksittäisten sijoittajien spontaaneita sijoituksia sosiaalisen median, ja osaomistuksen luomien ilmiöiden kautta, kun taas esimerkiksi Yhdysvaltojen suurimman indeksin, S&P500, seuraamat pörssinoteeratut sijoitusrahastot ovat kauppamäärissä pysy-neet paikoillaan. Voimakkaissa pörssin nousukausissa on usein nähtävissä samanlaista trendiä. Sijoitta-jat uskaltavat sijoittaa rahojaan muihin kuin yleisesti turvallisiin kohteisiin. Samankaltaisuutta sijoitta-miseen on esimerkiksi aikaan ennen finanssikriisiä, jolloin Yhdysvalloissa sijoittamisen yhtenä tren-dinä oli sijoittaa asuntoluottojen johdannaisiin. (Ip 2021.)

5.3 Stagflaatio

Stagflaatio on yhdistelmä sanoista stagnaatio ja inflaatio. Stagnaatio tarkoittaa pysähtyneisyyttä ja inflaatio yleistä hintojen nousua. Stagflaatio tarkoittaa talouden tilannetta, jossa ovat yhdistyneenä lama, korkea inflaatio sekä korkea työttömyys. Stagflaation aiheuttaa siis hidas talouskasvu, suhteellisen korkea työttömyys eli talouden pysähtyneisyys, johon liittyy samalla hintojen nousua eli inflaatiota. Stagflaatio on ilmiönä ristiriitainen, sillä hidas talouskasvu johtaisi todennäköisesti työttömyyden nousuun, muttei sen pitäisi johtaa hintojen nousuun. Työttömyyden kasvu heikentää kuluttajien ostovoimaa, kun samaan aikaan tapahtuva inflaatio laskee rahan arvoa. (The Investopedia Team 2022.)

Nordnetin talousasiantuntija Martin Paasi ja yhteiskumppanuuksista vastaava Miikka Luukkonen käsittelevät stagflaatiota heidän Rahapodi -podcastissään. He spekuloiivat mahdollisen stagflaation vaikutuksista talouteen ja sijoittamiseen. Stagflaatio nostaa kustannushintoja, mikä vaikuttaa yritysten suunniteltuihin investointeihin, joita ei todennäköisesti toteutettaisi, vaan niitä siirrettäisiin eteenpäin. Tämä vaikuttaa yritysten arvostamiseen, mikä voi aiheuttaa epävarmuutta sijoittajissa. Sijoittajiin stagflaatio vaikuttaa suoraan ostovoiman heikentymisenä, kun sähkön, öljyn ja muun tuonnin hinnat nousevat. Inflaatio laskee rahan arvoa, mikä vaikuttaa suoraan varallisuusarvojen laskuun. Varallisuusarvoja ovat esimerkiksi asunnot ja sijoitukset. Sijoittajat eivät todennäköisesti tee niin riskialttiita sijoituksia, ja saattavat nostaa rahojaan pois näistä kohteista, kuten osakkeista. Näiden spekulatioiden toteutuessa, nämä pörssin tapahtumat heijastuvat reaalityönteeseen muutaman vuoden viiveellä. (Luukkonen & Paasi 2022.)

Kiplinger, Yhdysvaltalainen julkaisu, joka tarjoaa henkilökohtaisia rahoitusneuvoja ja liiketoiminta-ennusteita, on artikkelissaan kommentoinut sitä mihin sijoittajan tulisi sijoittaa stagflaatoriskien ehkäisemiseksi. He suosittelevat tekemään osakesijoituksia raaka-aineisiin, energiaan ja kultaan. Nämä pitivät parhaiten arvonsa edellisen stagflaation aikana 1970-luvulla, johon Kiplinger perustaa myös oman arvionsa näistä kannattavista sijoituskohteista. (Desai, 2022.)

5.4 Matalat korot - uhka vai mahdollisuus

Matalat korot lisäävät pääsääntöisesti sijoittajien osakesijoittamisen suosiota. Tämä johtuu osittain siitä, että turvalliseksi miellettyillä sijoituksilla, kuten sijoitustileillä, tuotto jää olemattomaksi korkojen ollessa matalat. Liian matalat korot aiheuttavat korkoon sidotuissa sijoituksissa sen vaaran, että pitkällä

aikavälillä inflaatio alkaa syömään sijoitusten arvoa. Tämä lisää rahaa muissa sijoituskohteissa, kuten osakesijoituksissa, yritysten lainapapereissa ja kiinteistösjoituksissa. (Niskakangas 2021.) Toinen syy, miksi matalat korot nostavat osakesijoittamisen suosiota on se, että matalien korkojen aikana yrityksillä on varaa ja halukkuutta rahoittaa toimintojaan, tehdä yritysostoja sekä laajentaa toimintaansa edullisemmin. Tämä lisää yritysten tuottopotentiaalia, mikä nostaa pörssikursseja. (Hall 2022.)

Keskuspankkien asettamat matalat korot piti olla alun perin lyhytaikainen talouden elvytyskeino. Talous ei kuitenkaan lähtenyt nousemaan toivotulla tavalla, ja osittain tämän vuoksi keskuspankit, varsinkin Euroopan keskuspankki jätti korot nostamatta. Matalien korkojen aikakautena on tapahtunut sijoittamisessa poikkeuksellisia ilmiöitä. Turvallisina pidetyt talletukset eivät tuota mitään, vaan päinvastoin, sijoittaja joutuu maksamaan talletuksistaan. Toinen merkittävä ilmiö on pörssikurssien nousu huonojen talousuutisten aikana. Aiemmin negatiivisten talousuutisten, kuten työttömyyden nousun, on totuttu laskevan pörssikursseja, mutta tällä hetkellä näiden uutisointien jälkeen pörssikurssit nousevat. Kurssien nousua selittää se, että sijoittajat odottavat keskuspankkien elvyttävän vain taloutta lisää huonojen uutisten jälkeen. Kotitaloudet, yritykset ja sijoittajat ovat matalien korkojen aikana velkaantuneet niin paljon, että keskuspankkien korkojen nosto saattaisi ajaa maailmantalouden taantumaan. (Niskakangas 2019.)

Mataliin korkoihin liittyy myös haittapuolia osakesijoittamisessa. Matalien korkojen aiheuttama osakekurssien nousu koskee yleensä lähes kaikkien pörssiyhtiöiden osakkeita. Tällöin osakkeiden arvo nousee myös yrityksillä, joiden arvo ja kannattavuus ei vastaa osakkeen arvoa. Ilmiö mahdollistaa suuririskisten ja konkurssikypsien yritysten toiminnan jatkamisen. (Iivonen 2013.) Matalien korkojen aikana yritykset hakevat rahoitusta muualta kuin suoraan pankeilta lainoina. Varsinkin suuririskiset yritykset, joille pankki ei anna lainaa, hakevat rahoitusta laskemalla liikkeelle joukkovelkakirjoja sijoittajien ostettavaksi. Korkojen noustessa, joukkovelkakirjat nostavat yrityksen rahoituksen kuluja merkittävästi ja samalla vähentävät myös halukkaita rahoittajia. (Koskinen & Taipalus 2015.)

6 POHDINTAA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli miettiä mahdollisia sijoittajasta riippumattomia globaaleja uhkia, mitkä vaikuttavat osakesijoittamiseen, ja osakesijoittajan käyttäytymiseen. Uhkia selvittäessäni huomasin pian, miten paljon erilaisia uhkia voikin olla. Osa uhista on ennalta-arvattavia tai sellaisia mistä on puhuttu jo monta vuotta tai jopa vuosikymmentä, ja sijoittajilla on mahdollisuus reagoida näihin ajoissa ja tehdä omat sijoituspäätökset ennakoiden mahdollisia seuraamuksia. Tällaisiin uhkiin kuuluu esimerkiksi ilmastonmuutos, joka etenee edelleen, ja jonka vaikutuksia talouteen tutkitaan paljon. Myös talouskasvun hidastuminen on suhteellisen ennalta-arvattavaa, koska monet asiat ennakoivat talouden kulkua, ja esimerkiksi keskuspankkien päätökset vaikuttavat talouskasvuun.

On myös uhkia, joita ei kukaan olisi pystynyt ennustamaan etukäteen, eikä kukaan osannut arvata miten nämä vaikuttavat osakesijoittamiseen. Iso-Britannian EU:sta eroaminen oli yksi näistä. Eron mahdollisuudesta puhuttiin etukäteen monta vuotta, muttei juuri kukaan oikeasti uskonut sen tapahtuvan. Brexitin talousvaikutuksia on vielä mahdotonta sanoa, koska tästä on kulunut niin vähän aikaa, ja samalla maailmaa on mullistanut COVID-19-pandemia. COVID-19-pandemian aiheuttama maailman sulkutila oli toivottavasti poikkeuksellinen tapahtuma. Viruksen eteneminen tapahtui niin nopeasti, että se oli aivan uskomatonta. Varmasti moni ajatteli, ettei se tule Aasiaa pidemmälle, mutta kuinka väärässä tässä oltiinkaan. Osakemarkkinoiden käyttäytymistä pandemian aikana ei varmasti olisi kukaan osannut ajatellakaan. Osakekurssit laskivat rajusti, mutta nousivat muutamassa viikossa takaisin tilaan ennen pandemian alkua, ja kurssit jatkoivat nousua ennätyslukemiin.

Pandemia näytti osaltaan sen, miten pörssiä on näinä keskuspankkien voimakkaiden elvytysten aikoina lähes mahdoton ennustaa. Sijoittajat luottavat elvytyksen jatkumiseen, ja matalat korot tukevat riskialttiiden sijoitusten, eli tässä tapauksessa osakesijoittamisen suosiota. Toisaalta myös kultaan sijoittaminen on pitänyt pintansa, varsinkin kun on tullut uusia helpompia kultaan sijoittamisen muotoja kulta-harkkojen lisäksi. Sijoittajat perinteisesti hajauttavat sijoituksiaan, ja kulta on vakaa, pitäen hyvin arvonsa. Muun muassa Warren Buffetin on kerrottu muuttaneensa ajatuksensa kultaa kohtaan, ja tehneen sijoituksia siihen.

Tällä hetkellä maailmassa tapahtuu paljon talouteen vaikuttavia asioita, ja onkin mielenkiintoista ja hieman pelottavaakin seurata talouden kehittymistä. Esimerkiksi osakekuplan puhkeaminen mullistaisi koko maailman talouden. Kaikista huonoin vaihtoehto olisi stagflaatio, joka ei sekään enää vaikuta

niin mahdottomalta skenaariolta. 2020-luku on ollut kokonaisuudessaan tähän mennessä sellainen, mitä ei olisi itse osannut ikinä kuvitella. Absurdi ajatus, että tulevaisuudessa koulun historian tunneilla käsitellään näitä tapahtumia.

Opinnäytetyössä oli haasteena osittain lähteiden löytäminen globaaleihin uhkiin sekä mahdollisiin talouden skenaarioihin liittyen. COVID-19-pandemia esimerkiksi on ollut kaikkien huulilla viimeiset vuodet, mutta tästä oli yllättävän hankala löytää luotettavia lähteitä. Lisäksi monet sivut päivittivät itseään, eli tieto vaihtui näissä säännöllisesti. Osakesijoittamisesta tietoa etsiessä tuntui, että näkökulmia ja ajatuksia oli yhtä paljon kuin sijoittajiakin. Tämä haastoi miettimään, että minkälaisia ajatuksia haluaa käyttää työhön, sillä toisaalta on hyvä käyttää eriäviä mielipiteitä riippumatta omista ajatuksista. Työn rajaaminen oli myös yksi haaste: aiheita oli paljon, joita olisi tähän voinut valita. Ajatuksena oli ottaa mahdollisimman erilaisia aiheita, jotta työhön saatiin erilaisia näkökulmia.

LÄHTEET

- Anttila, V.-J. 2021. Koronavirus (SARS-CoV-2, COVID-19). Lääkärikirja Duodecim. Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01257>. Viitattu 28.1.2022.
- BBC. 28.1.2021. Brexit: Seven things changing on 1. January. Bbc.com. Saatavissa: <https://www.bbc.com/news/explainers-54195827>. Viitattu 11.3.2021.
- Berry, P. 2021. Components of the 2008 Bubble. Investopedia.com. Saatavissa: <https://www.investopedia.com/articles/economics/09/investment-bubble.asp>. Viitattu 5.4.2022.
- Boxberg, K. 2021. Kuplia on nyt kaikkialla, ja tällä kertaa Kiina ei pelasta, varoittaa Jussi Hyöty – Markkinoiden suunta riippuu nyt yhdestä asiasta. Talouselämä.fi. Saatavissa: <https://www-talouselama-fi.ezproxy.centria.fi/uutiset/kuplia-on-nyt-kaikkialla-ja-talla-kertaa-kiina-ei-pelasta-varoitaa-jussi-hyoty-markkinoiden-suunta-riippuu-nyt-yhdesta-asiasta/321b1c24-6d26-4360-ba6b-92b13150f1d0>. Viitattu 10.4.2022.
- Chen, J. 2020. Who is George Soros? Investopedia.com. Saatavissa: <https://www.investopedia.com/terms/g/soros.asp>. Viitattu 21.2.2021.
- Desai, J. 2022. 5 Suberb Stocks to Shield Against Stagflation. Kiplinger.com. Saatavissa: <https://www.kiplinger.com/investing/stocks/604318/5-superb-stocks-to-shield-against-stagflation>. Viitattu 14.4.2022.
- Dowd, B. 2016. Gold, the Most Precious of Medals. Focus-economics.com. Saatavissa: <https://www.focus-economics.com/blog/gold-the-most-precious-of-metals>. Viitattu 30.3.2022.
- Downey, L. 2021. Efficient market hypothesis (EMH). Investopedia.com. Saatavissa: <https://www.investopedia.com/terms/e/efficientmarkethypothesis.asp>. Viitattu 14.2.2021.
- Euro & talous. 2016. Miksi maailmankauppa on hidastunut? 1/2016. Eurojatalous.fi. Saatavissa: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2016/1/miksi-maailmankauppa-on-hidastunut/>. Viitattu 27.3.2022.
- Eurooppa-neuvosto. 2020. Brexit. Consilium.europa.eu. Saatavissa: <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-uk-after-referendum/>. Viitattu 21.2.2021.
- Eurooppatiedotus. 2013. Euroopan talouskriisi. Eurooppatiedotus.fi. Saatavissa: <https://eurooppatiedotus.fi/2013/06/05/euroopan-talouskriisi/>. Viitattu 25.2.2022.
- Forbes. 2021. The real-time billionaires list. Forbes.com. Saatavissa: <https://www.forbes.com/real-time-billionaires/#257c7d2f3d78>. Viitattu 20.2.2021.
- Fordham, E. 2020. What started the US and China trade war? foxbusiness.com. Saatavissa: <https://www.foxbusiness.com/markets/us-china-trade-war-trump-xi>. Viitattu 4.3.2021.
- Forsman, P. 2019. Globalisaatio ongelmissa. Arvopaperi. 3/2019. 52.
- Hall, M. 2022. How Do Interest Rates Affect the Stock Market? Investopedia.com. Saatavissa: <https://www.investopedia.com/investing/how-interest-rates-affect-stock-market/#toc-interest-rates-and-the-stock-market>. Viitattu 11.4.2022.

- Heikinheimo, H. 2020. Hajauttaminen – Miten sijoitukset kannattaa hajauttaa? 5 vinkkiä parempaan hajautukseen. Sijoittaja.fi. Saatavissa: <https://www.sijoittaja.fi/61939/hajauttaminen-miten-sijoitukset-kannattaa-hajauttaa/>. Viitattu 20.2.2021.
- Heikkilä, T. 2020. Mikä on kasvuyhtiö? Sijoittaja.fi. Saatavissa: <https://www.sijoittaja.fi/60142/mika-on-kasvuyhtio/>. Viitattu 14.3.2021.
- Huovinen, H. 2020. Keskuspankkien ennätysuuri elvytys voi kostautua hyperinflaationa. Salkunrakentaja.fi. Saatavissa: <https://www.salkunrakentaja.fi/2020/04/hyperinflaatio-elvytys/>. Viitattu 1.4.2022.
- Hyttinen, M. 2014. Vaurastu kuin Warren Buffett. Helsinki: Talentum
- Hämäläinen, K. & Oksaharju, J. 2020. Sijoita kuin guru. Keuruu: Otavan kirjapaino
- Hämäläinen, K. 2003. Osakesijoittajan Opas. Hämeenlinna: Tammi
- Hämäläinen, K. 2019. Näin maailman rikkaimmat sijoittajat ovat tehneet rahansa. Taloustaito.fi. Saatavissa: <https://www.taloustaito.fi/Rahat/nain-maailman-rikkaimmat-sijoittajat-ovat-tehneet-rahansa/#576e9265>. Viitattu 20.2.2021.
- Iivonen, J. 2013. Suomen Pankki varoittaa halvan rahan haitoista. Hs.fi. Saatavilla: <https://www.hs.fi/talous/art-2000002640786.html>. Viitattu 13.4.2022.
- Ilmasto-opas. 2017. Mittaukset kertovat ilmaston muuttuvan. Ilmasto-opas.fi. Saatavissa: <https://ilmasto-opas.fi/fi/ilmastonmuutos/ilmio/-/artikkeli/60d35ca2-9874-406e-bb9f-608e5b60746d/mittaukset-kertovat-ilmaston-muuttuvan.html>. Viitattu 28.1.2022.
- Incoronato, K. 2019. Vuosi alkaa hauraana ja hitaana, talouskehityksen jatkon ratkaisevat Donald Trump ja Xi Jinping. Talouselämä.fi. Saatavissa: <https://www-talouselama-fi.ezproxy.centria.fi/utiset/vuosi-alkaa-hauraana-ja-hitaana-talouskehityksen-jatkon-ratkaisevat-donald-trump-ja-xi-jinping/e3610f04-99a4-4b39-98f9-24984de423d5>. Viitattu 4.3.2022.
- Ip, G. 2021. What Happens to Stocks and Cryptocurrencies When the Fed Stops Raining Money? Wsj.com. Saatavilla: <https://www.wsj.com/articles/what-happens-to-stocks-and-cryptocurrencies-when-the-fed-stops-raining-money-11620446420>. Viitattu 9.4.2022.
- Kagan, J. 2019. Benjamin Graham. Investopedia.com. Saatavissa: <https://www.investopedia.com/terms/b/bengraham.asp>. Viitattu 20.2.2021.
- Karisma, A. & Stenroos, M. 2020. Saako Suomi ilmaista rahaa vai joutuuko se maksajaksi? 8 kysymystä ja vastausta uudesta EU-komission miljardipaketista. Saatavilla: <https://yle.fi/uutiset/3-11371510>. Viitattu 9.4.2022.
- Kerola, E., Ikonen, P. & Vilmi, L. 2019. Kauppasota heikentänyt merkittävästi maailman taloutta. Euro & Talous 4/2019. Saatavissa: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2019/4/kauppasota-heikentanyt-merkittavasti-maailmantaloutta/>. Viitattu 11.3.2021.
- Kettunen, N. 2020. Lähtöisin lepakosta ja lähellä sarsia: Tällainen on Kiinassa leviävä koronavirus. Hs.fi. Saatavissa: <https://www.hs.fi/tiede/art-2000006378963.html>. Viitattu 22.3.2021.
- Kleczkowski, A. 2020. Coronavirus: how to use a vaccine when it comes available. Theconversation.com. Saatavissa: <https://theconversation.com/coronavirus-how-to-use-a-vaccine-when-it-becomes-available-135113>. Viitattu 18.3.2022.

- Koponen, H. 2019. IMF varoittaa: Kauppasota voi heikentää Kiinan talouskasvua merkittävästi – Kielteiset vaikutukset heijastuisivat maailmanlaajuisesti. Kauppalehti.fi. Saatavissa: <https://www-kauppa-lehti-fi.ezproxy.centria.fi/uutiset/imf-varoittaa-kauppasota-voi-hidastaa-kiinan-taloukasvua-merkittavasti-kielteiset-vaikutukset-heijastuisivat-maailmanlaajuisesti/f2a2e47e-9dff-41ad-942e-e55ebe8a5905>. Viitattu 3.3.2022.
- Korhonen, I. & Virolainen, K. 2020. Koronavirus aiheutti maailmantalouden äkkipysähdyksen. Euro & Talous. 1/2020. Eurojatalous.fi. Saatavissa: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2020/1/maailmantalouden-akkipysahdys/>. Viitattu 15.1.2022.
- Korhonen, I. 2011. Aasian jättiläisten nousu. Kansantaloudellinen aikakauskirja. 107. vsk. 3/2011. Saatavissa: <https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/KAK32011/kak32011korhonen.pdf>. Viitattu 23.3.2022.
- Koskinen, K. & Taipalus, K. 2015. Matalat korot elvyttävät, mutta voivat luoda myös riskejä. Eurojatalous.fi. Saatavilla: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2015/2/matalat-korot-elvyttavat-mutta-voivat-myos-luoda-riskeja/>. Viitattu 13.4.2022.
- Koskinen, P. 2021. Euroopan suurin varainhoitaja varoittaa: Keskuspankit menettävät kontrollin ja teknokupla puhkeaa. Talouselämä.fi. Saatavissa: <https://www-talouselama-fi.ezproxy.centria.fi/uutiset/euroopan-suurin-varainhoitaja-varoittaa-keskuspankit-menettavat-kontrollin-ja-teknokupla-puhkeaa/ee8a4073-8495-4be6-8bc5-a9170e448123>. Viitattu 10.4.2022.
- Lindström, K. & Lindström, T. 2011. Onnistu Osakemarkkinoilla. Helsinki: Talentum
- Luukkonen, M. & Paasi, M. 2022. Stagflaatio on täällä taas, #rahapodi 278. Rahapodi-podcast. Nordnet.fi. Saatavissa: <https://www.nordnet.fi/blogi/stagflaatio-on-taalla-taas-rahapodi-278/>. Viitattu 13.4.2022.
- Markets Insider. 2022. Gold price today. Markets.businessinsider.com. Saatavissa: <https://markets.businessinsider.com/commodities/gold-price>. Viitattu 3.4.2022.
- S&P 500 Index. 2022. Marketwach.com. Saatavissa: <https://www.marketwatch.com/investing/index/spx>. Viitattu 10.4.2022.
- Mason, R. 2016. How did UK end up voting leave European Union? theguardian.com. Saatavissa: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/24/how-did-uk-end-up-voting-leave-european-union>. Viitattu 2.3.2021.
- Myöhänen, P. 2021. Korona ja Brexit syöksivät Britannian työvoimapulaan- epidemia kiihdytti EU-kansalaisten maasta muuttoa. Yle.fi. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-12069128>. Viitattu 19.3.2022.
- Mäki-Fränti, P. & Kinnunen, H. 2015. Kotitalouden yhä enemmän tulonsiirtojen varassa. Euro & talous 3/2015. Eurojatalous.fi. Saatavissa: <https://www.eurojatalous.fi/fi/2015/3/kotaloudet-yha-enemmän-tulonsiirtojen-varassa/>. Viitattu 25.3.2022.
- Mäntylä, J.-M. 2020. Kuusi syytä, miksi kullin hinta on ennätyskorkealla – Varoitus: jos oikein hyvin käy, kullin arvo voi pudota nopeasti. Yle.fi. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11466887>. Viitattu 1.4.2022.
- Nasdaq. 2017. Opi Osakkeet. 11., uudistettu painos. Helsinki: Nasdaq

- Niskakangas, T. 2021. ”Kaiken kupla” vain paisuu, mutta ketä kiinnostaa? Hs.fi. Saatavissa: <https://www.hs.fi/visio/art-2000007932281.html>. Viitattu: 10.4.2022.
- Niskakangas, T. 2020. Keskuspankit varoittavat itsepaisuttamastaan kuplasta. Hs.fi. Saatavissa: <https://www.hs.fi/talous/art-2000007643678.html>. Viitattu: 9.4.2022.
- Niskakangas, T. 2019. Nollakorkojen aika muuttaa maailmaa. Hs.fi. Saatavissa: <https://www.hs.fi/talous/art-2000006150732.html>. Viitattu 11.4.2022.
- Nordnet. 2021. Mitä lyhyeksi myynti tarkoittaa? Nordnet.fi. Saatavissa: <https://www.nordnet.fi/faq/666-mitae-lyhyeksi-myynti-tarkoittaa>. Viitattu 21.2.2021.
- Nordnet. 2022. S&P 500 -indeksi, mikä se on ja miten siihen voi sijoittaa? Nordnet.fi. Saatavissa: <https://www.nordnet.fi/blogi/koulu/osakkeet/mika-on-sp-500-indeksi-ja-miten-siihen-voi-sijoittaa/>. Viitattu 10.4.2022.
- Oksaharju, J. 2020. Osinkotuottojen vivuttamisen ABC. Nordnet.fi. Saatavissa: <https://www.nordnet.fi/blogi/osinkotuottojen-vivuttamisen-abc/>. Viitattu 21.2.2021.
- OP. 2022. Pörssilistatut indeksituotteet – Mitä ovat ETP, ETF ETC ja ETN? Op.fi. Saatavissa: <https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/saastot-ja-sijoitukset/osakesijoitukset/osakesijoittajan-palvelut/muut-porssilistatut-tuotteet>. Viitattu 30.3.2022.
- Palumbo, D. 2018. Charting the US-China trade battle. Bbc.com. Saatavissa: <https://www.bbc.com/news/business-44728166>. Viitattu 11.3.2021.
- Pekkonen, S. 2022. Ilmastoriskit ovat ennakoitua vakavampia ja se tuntuu myös taloudessa – Tässä 7 tärkeää poimintaa jättiraportista. Talouselämä.fi. Saatavissa: <https://www-talouselama-fi.ezproxy.centria.fi/uutiset/ilmastoriskit-ovat-ennakoitua-vakavampia-ja-se-tuntuu-myos-taloudessa-tassa-7-tarkeaa-poimintaa-jattiraportista/f3068bb5-89ef-4e22-bd0d-10abf1fd0cf8>. Viitattu 19.3.2022.
- Peuhkurinen, T. 2022. Brexit-tietopaketti. Eduskunta.fi. Saatavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/eu/brexit/Sivut/default.aspx>. Viitattu 10.3.2022.
- Podcast: Eurooppa edellä. 2021. Suomalaismeppien suurin huoli on, käytetäänkö elvytysrahat eri maissa oikein – Poikiiko euro kaksi, vai mieluummin neljä lisää? Saatavilla: <https://www-kauppalehti-fi.ezproxy.centria.fi/uutiset/suomalaismeppien-suurin-huoli-on-kaytetaanko-elvytysrahat-eri-maissa-oikein-poikiiko-euro-kaksi-tai-mieluummin-nelja-lisaa/dc4eef8e-f04d-47b3-ba9a-3af20f08ffe5>. Viitattu 9.4.2022.
- Saarinen, M. 2021. Kannattaako kultaan sijoittaa, kun pörssissä myrskyää? Nämä neljä asiaa sijoittajan on syytä tietää. Hs.fi. Saatavissa: <https://www.hs.fi/visio/art-2000008488834.html>. Viitattu 2.4.2022.
- Saario, S. 2020. Miten sijoitan pörssiosakkeisiin. 17., kokonaan uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent
- Salmi, L. & Taipalus, P. 2017. Sijoituskullan sekä kulta-aineksen ja kultapuolivalmisteen arvonlisäverotus. Vero.fi. Saatavissa: https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47810/sijoituskullan_seka_kultaaineksen_ja_ku2/. Viitattu 16.3.2022.
- Salo, M. 2016. Sijoittamisen ohjaaminen: Sijoitusneuvot ja -suositukset sijoittajan päätöksenteossa. Helsinki: Alma Talent

Schatzker, E. 2022. Jeremy Grantham Has Even Scarier Prediction After Stock Than His Crash Call. Bloomberg.com. Saatavilla: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-01-26/grantham-has-an-even-scarier-prediction-than-his-crash-call>. Viitattu: 11.4.2022.

Sijoittaminen.com. 2022. Futuurit. Sijoittaminen.com. Saatavissa: <https://www.sijoittaminen.com/futuurit>. Viitattu 2.4.2022.

Smriti, M. 2020. Where did COVID come from? WHO investigation begins but faces challenges. Nature.com Saatavilla: <https://www.nature.com/articles/d41586-020-03165-9>. Viitattu 20.3.2022.

Stern, N. 2006. The Stern review on the Economics of Climate change. Written to the UK coverment. Cambridge: Cambridge University. Saatavissa: https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20100407172811/https://www.hm-treasury.gov.uk/stern_review_report.htm. Viitattu 26.2.2022.

Taylor, D. 2021. A timeline of the Coronavirus pandemic. Nytimes.com. Saatavilla: <https://www.nytimes.com/article/coronavirus-timeline.html>. Viitattu 20.3.2022.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Oma koronarokotus: miten, miksi ja milloin? Thl.fi. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/rokotteet-ja-koronavirus/oma-koronarokotus-miten-miksi-ja-milloin->. Viitattu 20.3.2022.

The Investopedia Team. 2022. Stagflation. Investopedia.com. Saatavilla: <https://www.investopedia.com/terms/s/stagflation.asp>. Viitattu 13.4.2022.

Tilastokeskus. 2021. Käsitteet: Kauppatase. stat.fi. Saatavissa: <https://www.stat.fi/meta/kas/kauppatase.html>. Viitattu 4.3.2021.

Tilastokeskus. 2022. Tilastojen ABC. Stat.fi. Saatavissa: https://tilastokoulu.stat.fi/verkko-koulu_v2.xql?course_id=tkoulu_tlkt&lesson_id=5&subject_id=4&page_type=sisalto. Viitattu 31.3.2022.

Ulkoministeriö. Brexitin vaikutus yrityksiin. Um.fi. Saatavissa: <https://um.fi/brexit-ja-yritykset>. Viitattu 18.3.2022.

Vartia, P. 2007. Talouden ilmiöitä: Teemana globalisaatio. Helsinki: Taloustieto Oy